

“Не дивись на годинник – роби, як він. Рухайся далі!”

Томас Карлайл

Мета

Методологічний Бюлетень видається Міністерством Фінансів України на регулярній основі з січня 2025 р. та містить інформацію щодо національних та світових тенденцій у сфері протидії відмиванню коштів, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення (ПВК/ФТ/ФР). Розроблено для суб'єктів первинного фінансового моніторингу (СПФМ), регуляторів та правоохоронних органів.

Містить актуальні дані про нові методи та схеми ВК і ФТ, що дозволяє СПФМ адаптувати свої процедури моніторингу та контролю.

Для регуляторів та правоохоронних органів є інструментом для розробки ефективних стратегій боротьби з ВК, включаючи навчання та координацію дій між різними установами для забезпечення належної співпраці та обміну інформацією.

Звіти міжнародних організацій та окремих юрисдикцій

Контроль за експортом озброєнь у Франції: режим ліцензування, постекспортний нагляд¹

**MINISTÈRE
DES ARMÉES
ET DES ANCIENS
COMBATTANTS**

Офіційний методичний документ Генерального директорату озброєнь (Direction Générale de l'Armement, DGA) Міністерства збройних сил Франції являє собою компактну, але насичену систематизацію ключових правових механізмів французької системи контролю за експортом озброєнь. З точки зору фахівців з ПВК/ФТ/ФР, цей документ надзвичайно важливий, оскільки він

описує систему, яка виступає одночасно і правовою рамкою комплаєнсу для підприємств оборонно-промислового комплексу, і архітектурою ризиків, що формує специфічні червоні прапорці для фінансового сектора при обслуговуванні клієнтів із цієї галузі. Фундаментальним принципом французької системи є принцип заборони: будь-яка діяльність, пов'язана з виробництвом, торгівлею матеріалами для ведення бойових дій, посередництвом,

¹ https://media.licdn.com/dms/document/media/v2/D4E10AQHMA27oEk4HYg/ads-document-pdf-analyzed/B4EZ0bCptUHgAQ-/0/1774275068051?e=1775692800&v=beta&t=QQF0n69gP9pgL7Lx0YRN_CYSjyH4I3mzupEKZeMqmGI

оперативним навчанням чи наданням послуг, пов'язаних із бойовими матеріалами, є забороненою за замовчуванням без отримання дозволу від держави. Ця архітектурна передумова — «заборонено, якщо не дозволено», а не «дозволено, якщо не заборонено» — є критичною точкою відмінності від багатьох інших регуляторних режимів.

Ліцензійна архітектура французької системи контролю за експортом озброєнь охоплює два принципово різних інструменти, що відповідають різним профілям ризику та операційним потребам. Індивідуальна ліцензія видається державою конкретному заявнику під конкретну операцію, для одного або кількох матеріалів, на одного ідентифікованого отримувача; вона обмежена за кількістю та вартістю і діє три роки. Глобальна ліцензія охоплює ширший операційний спектр: видається одному заявнику для однієї або кількох операцій, одного або кількох матеріалів, на одного або кількох отримувачів, без обмеження кількості та вартості, на чітко визначений термін із автоматичним поновленням. Заявки подаються через урядову інформаційну систему SIGALE (Système d'Information des Licences d'exportation), після чого Генеральний директорат озброєнь (DGA) здійснює оцінку прийнятності запиту. Ключовим центром є Міжвідомча комісія з вивчення питань експорту матеріалів для ведення бойових дій (CIEEMG), яка надає консультативні висновки на основі позицій чотирьох міністерств: Міністерства закордонних справ, Міністерства збройних сил, Міністерства економіки та фінансів, а також Служб Прем'єр-міністра.

Нормативне підґрунтя рішень CIEEMG є багаторівневим та враховує не лише суто технічні характеристики матеріалів, що підлягають ліцензуванню, але й широкий спектр геополітичних, правових та безпекових факторів: зобов'язання Франції за міжнародними угодами; критерії Спільної позиції Євросоюзу щодо експорту військових технологій та обладнання; чинні режими санкцій і обмежувальні заходи; угоди про співробітництво; зовнішньополітичний курс Франції; вплив на базу оборонно-промислових та технологічних потужностей (BITD); ризику для французьких збройних сил та сил союзників. Зазначені критерії безпосередньо кореспондують із ризиками ФР у розумінні FATF та переліком «червоних прапорців» у сфері торговельного фінансування. Кінцеве рішення ухвалюється Генеральним секретаріатом оборони та національної безпеки (SGDSN), що підкреслює стратегічний, а не суто технічний, характер цього рішення. Ліцензія може бути надана або відхилена, а вже видана ліцензія підлягає призупиненню, зміні, скасуванню або вилученню відповідно до статей L2335-4 і L2335-12 Кодексу оборони.

Режим постекспортного контролю є значним регуляторним навантаженням для ліцензіатів і водночас ключовим механізмом, що дозволяє компетентним органам відстежувати виконання умов ліцензій після здійснення поставки. Ліцензіат несе персональну відповідальність за моніторинг використання всіх виданих ліцензій і зобов'язаний зберігати всі підтверджуючі документи по здійснених операціях протягом десяти років після останнього постачання. Контроль на основі документів охоплює перевірку всього ланцюга операцій від моменту укладення контракту до фактичного постачання, включаючи піврічні звіти про виконання ліцензій, реєстри, контракти та докази відправлення вантажу. Контроль на місці проводиться безпосередньо в приміщеннях ліцензіата уповноваженими агентами Міністерства збройних сил і спрямований на перевірку організації системи експорт-контролю, делегувань повноважень, компетентності задіяного персоналу та документальної узгодженості між ліцензіями та реально здійсненими операціями. Митний контроль здійснюється безпосередньо при перетині кордону на підставі декларації ліцензіата; митна служба перевіряє дотримання меж кількості, обсягу та вартості, визначених у ліцензії, та може проводити раптові перевірки. Результати всіх видів контролю оформлюються у вигляді протоколів, що передаються прокурору республіки — що означає пряму можливість кримінального переслідування у разі порушень.

Особливий регуляторний режим стосується так званих товарів подвійного призначення — продуктів, програмного забезпечення та технологій, що можуть мати як цивільне, так і військове застосування, і, зокрема, товарів, що можуть використовуватися для розробки, виробництва або застосування ядерної, хімічної чи біологічної зброї або її носіїв. Авторизація для них видається Службою товарів подвійного призначення (Service des Biens à Double Usage, SBDU) Міністерства економіки та фінансів за консультацією Міжвідомчої комісії з питань товарів подвійного призначення (CIBDU). Ця паралельна система означає, що певні категорії товарів потенційно потребують подвійного дозволу: і за правилами експорту бойових матеріалів (через CIEEMG/SGDSN), і за правилами товарів подвійного призначення (через SBDU/CIBDU). Вимога про сертифікат про незастосування реекспорту (Certificat de Non-Réexportation, CNR), що визначається CIEEMG як умова ліцензії, є інструментом відстеження кінцевого призначення вантажу: за відсутності спеціального застереження ліцензіат зобов'язаний отримати CNR до відправлення матеріалу. Ця умова особливо критична в контексті ризиків ФР: непоодинокі випадки, коли зброя або технології подвійного призначення переправляються через треті країни, що не є кінцевим призначенням, і використовуються для обходу санкцій.

Для фахівців з комплаєнсу у фінансових установах, що обслуговують клієнтів із оборонної промисловості або учасників ланцюгів постачання у цій галузі, документ DGA формує декілька ключових операційних орієнтирів. По-перше, французькі клієнти оборонно-промислового комплексу функціонують у строго дозвільному регуляторному середовищі: будь-яка фінансова операція, яка не відповідає умовам виданої ліцензії — перевищення обсягу, відхилення від ідентифікованого отримувача, невиконання умов CNR — є прямим правопорушенням у рамках французького права з потенційними кримінальними наслідками. По-друге, Франція безумовно і беззастережно застосовує всі режими санкцій та обмежувальних заходів, запроваджених ООН, Євросоюзом та ОБСЄ. По-третє, операції з товарами подвійного призначення через складну структуру посередників без відповідних авторизацій є одним із найбільш характерних «червоних прапорців» у сфері торговельного фінансування та ризиків ФР, на які французька система накладає особливо жорсткі ліцензійні обмеження. Фінансова установа, що здійснює операції із фінансування торгівлі (trade

Висновки:

- **Перевірка ліцензійної відповідності при торговельному фінансуванні:** фінансові установи, що надають послуги торговельного фінансування клієнтам французького ОПК або їх контрагентам, зобов'язані верифікувати наявність та умови відповідної ліцензії CIEEMG/SGDSN для кожної транзакції, включаючи перевірку особи отримувача та обсягів постачання.
- **Червоні прапорці ФР при роботі з товарами подвійного призначення:** транзакції, в яких клієнт здійснює операції з товарами подвійного призначення через ланцюг посередників у юрисдикціях з обмеженим регуляторним контролем, без чіткого підтвердження кінцевого отримувача та належних ліцензій, є індикаторами ризику ФР, що вимагають поглибленої перевірки угоди.
- **Санкційний комплаєнс у рамках системи:** відсутність у Франції будь-якого простору для «санкційного арбітражу» — країна беззастережно застосовує усі санкційні режими ООН, ЄС та ОБСЄ — означає, що відповідні клієнти не є легітимним інструментом обходу санкцій навіть за умови наявності ліцензій.
- **Десятирічний обов'язок зберігання документів як додатковий об'єкт перевірки:** наявність повного, документально підтвердженого ланцюга від укладення контракту до кінцевого постачання є обов'язковою умовою відповідності французького ліцензіата — відсутність таких документів є підставою для кримінального переслідування.

finance) для клієнтів оборонної сфери у Франції, зобов'язана ретельно верифікувати відповідність кожної транзакції умовам наявної ліцензії та відсутність ознак обходу вимог CNR.

Комплексна стратегія Швейцарії у сфері ПВК/ФТ ²

Рішення Федеральної ради Швейцарії про затвердження першої в історії держави комплексної Стратегії протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму є

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

безпрецедентним інституційним кроком, що знаменує завершення тривалого постійного дискурсу про системну спроможність швейцарського фінансового центру адаптуватися до сучасних міжнародних стандартів. Швейцарія управляє найбільшим у світі сегментом міжнародного приватного банківського обслуговування: за даними Служби з питань боротьби з відмиванням коштів Швейцарії (MROS), банківський сектор країни акумулює 8,8 трильйона швейцарських франків банківських активів, 47,4% яких мають іноземне походження, що формує виняткову та нередуковану схильність до ризиків відмивання коштів міжнародного масштабу. Саме тому зазначений стратегічний документ є не просто формальним регуляторним актом, але й практичним операційним орієнтиром для усіх без винятку учасників AML-спільноти, що взаємодіють із швейцарськими фінансовими установами або використовують швейцарські юридичні структури.

Концептуальна архітектура нової стратегії будується на чотирьох взаємопов'язаних принципах: ефективність, ризик-орієнтованість, кооперативність та інноваційність. Документ формує «спільну рамку» для існуючих стратегій усіх причетних федеральних органів і є першою в Швейцарії спробою надати єдиний, консолідований макрорівневий огляд ситуації у сфері ПВК/ФТ у масштабах всієї держави. Стратегія координується через Координаційну групу з питань ПВК/ФТ/ФР (CGMF) і безпосередньо узгоджена з Національною стратегією протидії організованій злочинності, прийнятою Федеральною радою наприкінці 2025 року. Ця концептуальна взаємопов'язаність між ПВК/ФТ та протидією організованій злочинності є принципово важливою новацією: вона означає, що Швейцарія офіційно відходить від моделі, де фінансова розвідка та правоохоронні органи функціонують у відокремлених операційних просторах, на користь горизонтально інтегрованої системи реагування.

Стратегія значною мірою є операційною дорожньою картою, що визначає конкретні пріоритетні напрями та інструменти на найближчі роки. Ключовим структурним пріоритетом є запровадження і практичне використання Федерального реєстру прозорості щодо бенефіціарних власників юридичних осіб (Transparency Register), схваленого Парламентом у вересні 2025 року через прийняття Федерального закону про прозорість юридичних осіб та ідентифікацію бенефіціарних власників (LETA). Цей реєстр, запровадження якого очікується в другій половині 2026 року, зобов'язує переважну більшість швейцарських компаній та інших юридичних осіб ідентифікувати та зареєструвати фізичних осіб, які є їх кінцевими бенефіціарними власниками. Реєстр не матиме публічного доступу, однак буде доступний для правоохоронних органів та відповідних контролюючих інстанцій, що відповідає концепції балансу між прозорістю та конфіденційністю. Адміністрування здійснюватиметься Федеральним департаментом юстиції та поліції (FDJP), а Аудиторська комісія Федерального

² <https://cms.news.admin.ch/dam/en/der-schweizerische-bundesrat/Ck2qBSYcfPiz/geldwaeschereistrategie-strategie-en.pdf>

департаменту фінансів виконуватиме функції незалежного контролю точності та актуальності внесених даних.

Ключовою галузевою новацією стратегічної реформи є розширення кола суб'єктів первинного фінансового моніторингу за рахунок нової категорії «радників» (advisors), впроваджені переглянутим Законом про боротьбу з відмиванням коштів (AAML). Відповідно до нового положення статті 2(3bis) AAML, адвокати, нотаріуси та інші консультанти в юридичній сфері, задіяні у специфічних, заздалегідь визначених операціях із підвищеним ризиком відмивання — зокрема, структуруванні компаній або угодах з нерухомістю — стають суб'єктами обов'язкових заходів належної перевірки, аналогічних тим, що наразі застосовуються до фінансових посередників. Цей крок є прямою відповіддю на давню та системну критику з боку FATF щодо ролі гейткіперів у полегшенні відмивання коштів через швейцарські корпоративні та правові структури. Фундаментальними залишаються ризик-орієнтованість і пропорційність: норма охоплює не всіх адвокатів та нотаріусів у всіх контекстах, а лише тих, хто задіяний у конкретних, заздалегідь ідентифікованих операціях з підвищеним профілем ризику.

Ще одним стратегічним пріоритетом, що матиме безпосередній вплив на ефективність фінансової розвідки, є підготовка третьої

Висновки:

- **Перегляд профілів ризику швейцарських клієнтів до набуття чинності LETA (H2 2026):** фінансові установи, що обслуговують клієнтів — швейцарські юридичні особи, трасти та холдинги — зобов'язані планово оновити процедури KYC та верифікації КБВ з урахуванням нових вимог реєстру прозорості ще до набуття ним чинності, щоб мінімізувати операційний ризик при переході.
- **Моніторинг «радників» у ланцюгах транзакцій:** участь швейцарського юриста, нотаріуса або консультанта у операціях із нерухомістю або в корпоративному структуруванні стає підставою для підвищеної уваги — адже відтепер такі особи несуть прямі обов'язки з CDD, а їх недотримання є індикатором системного ризику у ланцюгу транзакції.
- **Підготовка до раунду оцінки FATF (~2027):** Швейцарія перебуває у стані активної підготовки до взаємної оцінки; стратегічні пріоритети (НОР, реєстр, «радники») чітко корелюють із відомими слабкими місцями попередніх оцінок — фінансові установи мають очікувати посиленого наглядового тиску та більш ретельних перевірок у найближчі 2-3 роки.

Національної оцінки ризиків (НОР) та кардинальне підвищення якості бази даних для такої оцінки. Попередні НОР отримали від FATF критику за недостатню доказову базу та надмірне покладання на якісні, а не кількісні методи. Нова стратегія ставить за мету вдосконалити наявні бази даних та статистику підозрілих транзакцій, що є принципово важливим для підготовки до наступної взаємної оцінки FATF, яка, за прогнозами, розпочнеться орієнтовно у 2027 році. У 2024 році MROS отримала 15 141 повідомлення про підозрілу діяльність (SAR) від швейцарських фінансових посередників — це зростання на 27,5% порівняно з попереднім роком, або в середньому 59 звітів за кожен робочий день. Значна частина стратегічного плану присвячена зміцненню механізмів повернення активів, включаючи розробку практичних інструментів для кримінального переслідування та посилення наглядових органів, що безпосередньо корелює із Рекомендаціями FATF у цій сфері.

Реформаторський пакет (LETA + переглянутий AAML + Стратегія) є

найбільш значущою трансформацією швейцарського AML-ландшафту за останнє десятиліття і цілком чітко сигналізує про стратегічне репозиціонування: від моделі, в основі якої лежала

банківська таємниця і дискреційність, до моделі, що спирається на структуровану прозорість та ризик-орієнтований нагляд. Цей трансформаційний сигнал є критично важливим для будь-якого глобального фінансового інституту, що взаємодіє зі швейцарськими юридичними структурами, трастами, холдинговими компаніями або корпоративними агентами: до набуття чинності LETA наприкінці 2026 року очікується суттєве оновлення профілів ризиків цих суб'єктів, а відповідні процедури належної перевірки потребують превентивного перегляду.

«Перевага доброчесності» як стратегічний актив у системі управління ризиками фінансових злочинів³

Друге видання щорічного звіту ОЕСР «Anti-Corruption and Integrity Outlook» є найбільш масштабним за своїм географічним охопленням та методологічною глибиною публікацією ОЕСР у сфері публічної доброчесності. Звіт охоплює дані 37 держав-членів ОЕСР та 25 країн-партнерів, зібрані через новий інструмент — Індикатори публічної доброчесності ОЕСР (OECD Public Integrity Indicators, PII), що формує єдину аналітичну базу для порівняльного крос-юрисдикційного аналізу. Звіт оцінює сім тематичних вимірів систем публічної доброчесності: стратегії протидії корупції, лобювання, врегулювання конфліктів інтересів, фінансування політичних партій, прозорість публічної інформації, дисциплінарні системи для державних службовців та доброчесність судової системи. Три тематичних фокус-розділи охоплюють нові напрями аналізу:

запобігання шахрайству, доброчесність публічних закупівель та вплив організованої злочинності на державні інституції. Ключова концептуальна рамка звіту будується навколо поняття «переваги доброчесності», що розглядає систему публічної доброчесності не як правовий обов'язок, а як стратегічний актив, що безпосередньо впливає на економічне зростання, залучення інвестицій та суспільну довіру.

Центральним емпіричним висновком звіту є констатація хронічного та наростаючого «розриву у виконанні» (implementation gap) між формальним правовим регулюванням та практикою його реалізації: середнє значення цього розриву по всіх сферах становить 19 відсоткових пунктів. Цей показник є надзвичайно тривожним: він означає, що у середньому майже п'ята частина регуляторних вимог у сфері доброчесності існує лише на папері, але не перетворюється у реальні практики. Найгострішим цей розрив є у двох сферах: дисциплінарних системах для державних службовців — 44 відсоткові пункти — та управлінні конфліктами інтересів — 35 відсоткових пунктів. Показово, що навіть рівень формального, de jure регулювання — тобто якість законів та правових актів самих по собі — в деяких ключових сферах (зокрема, у сфері стратегій та лобювання) залишається недостатнім: тут ані нормативна база, ані практика не відповідають очікуваним стандартам. Більш виразним цей розрив є у 25 країнах-партнерах ОЕСР (включаючи всі 9 держав, що прагнуть вступу до ОЕСР, в тому числі й Україну), де дистанція між якістю регулювання та рівнем виконання є систематично ширшою, ніж у державах-членах,

³ https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2026/03/anti-corruption-and-integrity-outlook-2026_d8f55b04/16708b78-en.pdf

особливо у сферах управління конфліктами інтересів, судової доброчесності та дисциплінарних систем.

Аналіз стратегічного виміру показує загрозливу закономірність: хоча число держав, що вперше прийняли антикорупційні стратегії, зростає, якість нових стратегій часто не перевищує якості попередніх, а головне — лише одна з чотирьох держав-членів ОЕСР на практиці відстежує ступінь виконання заходів, передбачених їхніми стратегіями. Це означає, що більшість урядів позбавлені інструментарію для об'єктивної оцінки ефективності власних антикорупційних програм. Аналіз лобіювання виявляє тривожну тенденцію: попри ширше прийняття спеціальних законодавчих рамок для регулювання лобізму, якість відповідних нормативних актів залишається однією з найнижчих серед усіх досліджуваних сфер, зокрема через прогресуюче розмивання прозорості бенефіціарної власності — що є прямим зв'язком із ризиками відмивання коштів через лобістські структури. Управління конфліктами інтересів страждає від критичного моніторингового розриву: органи, відповідальні за отримання та нагляд за деклараціями інтересів, часто взагалі не здійснюють реальної перевірки того, чи подають посадові особи у «зонах ризику» ці декларації на практиці.

Три розділи звіту безпосередньо стосуються сфери ПВК/ФТ/ФР. Перший — шахрайство у публічному секторі — фіксує: за оцінками Асоціації сертифікованих спеціалістів з розслідування шахрайства (ACFE, 2024), організації по всьому світу щорічно втрачають близько 5% доходів від шахрайства (приблизно 5 трильйонів доларів США у абсолютних цифрах). Дані Європейської прокуратури (EPPO) свідчать, що шахрайство та інші злочини проти бюджету ЄС зросли приблизно на 22% у 2023–2024 роках, причому більше половини завданих збитків пов'язані з систематичним транскордонним шахрайством з боку злочинних організацій. При цьому переважна більшість держав-членів ОЕСР не мають системної стратегічної рамки для протидії шахрайству — існуючі заходи мають фрагментарний та реактивний характер. Звіт акцентує на зростаючому потенціалі штучного інтелекту та машинного навчання у цій сфері: деякі уряди вже використовують AI для виявлення статистичних аномалій, патернів та транзакцій, що відхиляються від

Висновки:

- **Розрив у виконанні стратегій як системний ризик:** середній розрив у 19 в.п. між формальним регулюванням та практикою потребує проведення реальної оцінки ефективності AML-систем у кожній юрисдикції, оскільки сильна правова база сама по собі не гарантує фактичного виконання вимог.
- **Прозорість бенефіціарної власності під загрозою:** тенденція до розмивання прозорості КБВ у контексті лобіювання та корпоративних структур є прямим сигналом для підвищення критичності при верифікації KYC для клієнтів з ознаками участі у лобіюванні чи державних закупівлях.
- **AI як інструмент протидії шахрайству:** глобальні втрати від шахрайства у ~\$5 трлн/рік вимагають від фінансових установ інтеграції інструментів AI для виявлення аномальних патернів у публічних закупівлях та грантових програмах — особливо тих клієнтів, що беруть участь в тендерних процедурах.
- **Вразливість публічного сектора до ОЗГ як ризик для фінансових установ:** концентрація організованої злочинності у ліцензійних, будівельних та закупівельних процесах (~5% світового ВВП) означає, що клієнти, задіяні у цих секторах у юрисдикціях з вираженим корупційним розривом, потребують EDD та посиленого моніторингу транзакцій на ознаки потоків, пов'язаних із захопленням публічних контрактів.

норм і потребують людського розслідування. Нові генеративні моделі можуть обробляти неструктуровані дані, включаючи медіа-контент та документацію, а великі мовні моделі здатні суттєво прискорити аналітичну роботу у сфері перевірки декларацій про інтереси та активи.

Тематичний розділ щодо публічних закупівель демонструє масштаб фінансових ризиків, актуальних для AML-системи: публічні закупівлі становлять близько 13% ВВП у країнах-членах ОЕСР, і від 8 до 25% загальних обсягів публічних інвестицій у світі може втрачатися через зловживання та корупцію при здійсненні закупівельних операцій. Водночас зусилля щодо забезпечення доброчесності у сфері приватних постачальників залишаються розвиненими недостатньо: сертифікати доброчесності постачальників та механізми прозорості ланцюгів постачання використовуються лише незначною частиною держав. Наймасштабнішим за своїми наслідками для AML-сфери є розділ про організовану злочинність: витрати від неї оцінюються UNODC (2025) у сумі, еквівалентній до 5% річного світового ВВП. Звіт констатує, що організовані злочинні угруповання дедалі активніше використовують корупцію для проникнення у легальну економіку та публічні послуги, а шахрайство — для привласнення державних коштів. Особливо вразливими секторами є видача ліцензій, митниця та кордони, планування та землеустрій, а також публічні закупівлі. ОЕСР прямо вказує: для ефективної відповіді необхідна не лише правоохоронна реакція, а й превентивний підхід на рівні зміцнення доброчесності публічних інститутів — тобто саме той «upstream resilience», що є ключовою концепцією сучасного ризик-орієнтованого ПВК/ФТ.

Вимір судової доброчесності, вперше включений до цього видання Огляду для 31 держави-члена ОЕСР та 15 країн-партнерів, є критичним для розуміння ризиків у сфері AML: без ефективного та незалежного судового переслідування в фінансовій системі неможлива реальна, а не декларативна відповідальність за фінансові злочини. Звіт виявляє суттєві недоліки у механізмах конкурсного добору та просування суддів і прокурорів у багатьох юрисдикціях, а також слабкість систем інформаторства щодо порушень доброчесності в суддівських та прокурорських органах. Більш ніж у третині країн відсутні незалежні органи, що надають консультативну підтримку при призначенні та просуванні суддів. Ці структурні дефіцити безпосередньо впливають на ефективність кримінального переслідування у справах про відмивання коштів, оскільки системна вразливість судової влади перед зовнішнім тиском або корупцією підриває здатність судів виносити обвинувальні вироки навіть за умови якісного досудового розслідування.

Звіти окремих інституцій та експертів

Операціоналізація штучного інтелекту та ризик-орієнтований підхід в Австралії ⁴

Березневий випуск кварталного бюлетеня «FIH Insights» Університету Маккуорі (Сідней, Австралія), присвячений одному з найбільш гострих прикладних питань сучасного AML-комплаєнсу: операційній реалізації переходу від

⁴ https://www.mq.edu.au/data/assets/pdf_file/0011/1371395/FIH-Insights-March-26.pdf

статичних підходів до ризик-орієнтованих систем протидії фінансовим злочинам, підсилених AI. Нові Правила ПВК/ФТ 2025 (AML/CTF Rules 2025) набули чинності в Австралії 31 березня 2026 року для вже підзвітних суб'єктів, і очікується, що з 1 липня 2026 року вимоги поширяться на «суб'єктів другого рівня» (Tranche 2) — юристів, бухгалтерів, агентів нерухомості та торговців дорожочінними металами й камінням. Таким чином бюлетень виходить в момент найбільш активної операційної трансформації в історії австралійської системи ПВК/ФТ, що робить його особливо практично релевантним для усіх суб'єктів, що стикаються з аналогічними регуляторними реформами у власних юрисдикціях.

Тематичний фокус визначається виступами та дискусіями учасників вебінару, організованого SymphonyAI, за участю експертів Deloitte та AMP Bank, що аналізували операційні виклики та кращі практики впровадження AI у системах AML/CTF. Центральна теза матеріалу є вкрай принциповою: технологія є інструментом, а не самодостатнім рішенням — стала трансформація залежить від поєднання розгортання AI з надійним корпоративним управлінням, ризик-орієнтованим мисленням та якісним залученням стейкхолдерів. Ця теза безпосередньо кидає виклик поширеному серед комплаєнс-менеджерів упередженню, що технологічне оновлення систем транзакційного моніторингу автоматично означає підвищення якості AML-програми. Ні — стверджують автори та учасники: лише глибоке переосмислення операційних процесів навколо можливостей інтелектуальних систем, а не механічна «надбудова» AI поверх застарілих робочих процесів, дає реальний якісний стрибок у протидії фінансовим злочинам.

Аналіз точок найбільш значущого впливу AI на практику виявляє чотири ключові операційні домени. Перший і найбільш фундаментальний — процедури виявлення підозрілої діяльності: експерт Крейг Робертсон ставить виявлення на перше місце, оскільки без потужних розслідувальних можливостей уся подальша система комплаєнсу перетворюється на процедурну оболонку без реального змісту. Другий домен — належна перевірка клієнтів (CDD): автоматизація верифікації особи та безперервний моніторинг суттєво знижують операційне навантаження, одночасно підвищуючи повноту та актуальність клієнтських профілів. Третій — скринінг санкцій та політично значущих осіб: машинне навчання підвищує точність збігів та знижує рівень хібно позитивних спрацьовувань, що є хронічною проблемою всіх санкційних скринінгових систем з їх величезним обсягом хібно позитивних спрацьовувань. Четвертий — транзакційний моніторинг: поведінкова аналітика здатна виявляти складні підозрілі патерни, що залишаються невидимими для систем, що діють за жорсткими правилами.

Окремим аналітичним блоком бюлетень розкриває питання корпоративного управління AI-системами — напрямок, що став пріоритетом AUSTRAC після публікації ним Заяви про прозорість використання AI. Серед ключових принципів управління для СПФМ в Австралії: незалежна валідація моделей зовнішніми фахівцями; чітко визначена відповідальність на рівні вищого керівництва за рішення, що приймаються за допомогою AI-систем; повноцінні аудиторські сліди (audit trails), що дозволяють реконструювати логіку кожного рішення системи; людський нагляд (human-in-the-loop) за рішеннями, що мають суттєві наслідки для клієнта; безперервний моніторинг продуктивності моделі для своєчасного виявлення «дрейфу моделі» (model drift). Ці вимоги безпосередньо кореспондують із принципами пояснюваності та підзвітності у рекомендаціях FATF щодо SupTech та RegTech.

Практичний кейс AMP Bank та їх нової цифрової платформи AMP Bank Go ілюструє найбільш раціональний і стратегічно виважений підхід до вбудовування AML-комплаєнсу у продуктову архітектуру. Директор AMP Мішель Рейніш описує підхід компанії: регуляторні вимоги та технологічні можливості проектувалися спільно від самого початку, а не оброблялися як окремий шар, що додається постфактум. Мета — побудова керованих даними алгоритмів, що роблять контролі справді проактивними. Ця принципова переорієнтація від реактивного до превентивного комплаєнсу є концептуальним ядром нових AML/CTF Rules 2025: вимоги зсуваються від «наявності контролів» до «демонстрованої ефективності контролів», що

AUSTRAC прямо вимагає доводити в ході наглядових перевірок. Водночас бюлетень відзначає гостру проблему кадрового дефіциту у сфері цифрових активів та Web3: за результатами конференції ACAMS в Лас-Вегасі, більше половини комплаєнс-фахівців назвали «цифрові активи та Web3» своєю критичною прогалиною у навичках. Для суб'єктів Tranche 2, що готуються до виконання нових AML-вимог з 1 липня 2026 року, це є специфічним викликом, оскільки серед їх клієнтів все частіше з'являються особи, чії активи або доходи пов'язані з криптоекосистемою.

Методологічно принципова концептуальна пара, виведена у бюлетені, розмежовує «погану практику» і «хорошу практику» використання AI в AML: «погана практика — detect and report; хороша практика — я розумію, що щось змінилося, я бачу цю групу клієнтів, які роблять щось, що, можливо, є зловживанням продуктом або послугою; маючи цей інсайт, я можу діяти». Ця формула є точним операційним описом переходу від транзакційного AML-підходу (фіксація та звітування) до поведінкового та предиктивного (розуміння та попередження). Для суб'єктів фінансового моніторингу в Україні, що здійснюють власну трансформацію AML-систем під тиском євроінтеграційних вимог, цей австралійський досвід є цінним і технологічно транспонованим прикладом того, як регуляторний тиск може стати каталізатором системного покращення ефективності, а не лише додатковим операційним тягарем.

Висновки:

- **Виявлення як основа, а не опція:** лише побудова потужних процесів виявлення підозрілої діяльності — за рахунок поведінкової аналітики та AI-моделей — дозволяє перетворити AML-програму з формального та процедурного комплаєнсу на реально ефективний інструмент протидії фінансовим злочинам; автоматизація інших процесів без якісного виявлення є ілюзорною ефективністю.
- **Governance AI як умова регуляторного схвалення:** впровадження AI-моделей у AML-системи без формалізованих процедур незалежної валідації моделей, аудиторських слідів та людського нагляду є прямим порушенням вимог AUSTRAC та, за аналогією, несе регуляторний ризик у будь-якій юрисдикції, де впроваджуються стандарти FATF щодо SupTech/RegTech.
- **Принцип «compliance by design»:** будь-яка нова цифрова платформа, продукт або сервіс, що запроваджується фінансовою установою, має проектуватися з інтегрованими AML/CTF-контролями від самого початку.
- Дефіцит навичок у сфері цифрових активів як стратегічний ризик: більше 50% AML-фахівців визнають критичну прогалину у знаннях щодо криптоактивів та DeFi; установи, що обслуговують клієнтів з криптоактивами або планують розгортання відповідних продуктів, повинні терміново запровадити тренінги та належну сертифікацію своїх комплаєнс-команд.

Кримінальний суверенітет: фентанілові уроки Мексики ⁵

У той час як політичний дискурс у Сполучених Штатах та Канаді зосереджений на придушенні транскордонних потоків фентанілу, реальність, що формується на півночі Мексики, виявляється значно складнішою та більш повчальною для всього світу.

Новий масштабний звіт аналітичного центру InSight Crime, заснований на півторарічному польовому дослідженні у п'яти прикордонних містах — Тіхуана, Мехікалі, Ногалес, Ермосійо та

⁵ <https://insightcrime.org/wp-content/uploads/2026/03/Local-Rules-Global-Lessons-How-Criminal-Governance-Shapes-Fentanyl-Markets-on-Mexicos-Northern-Border.pdf>

Сьюдад-Хуарес — пропонує безпрецедентний погляд на те, як синтетичні опіоїди не просто перетинають кордони, але й вкорінюються в локальних економіках. Дослідження, що включало понад 160 інтерв'ю зі споживачами, працівниками служб екстреної допомоги, правоохоронцями та представниками громадських організацій, руйнує міф про нестримну хвилю фентанілу. Натомість воно представляє світ, де поширення цього смертоносного наркотику є результатом вузьких, часто суперечливих рішень фрагментованих злочинних груп, які діють як суверени на своїх територіях.

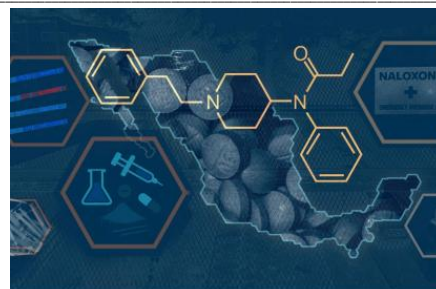
Головна методологічна перевага дослідження полягає в його порівняльному підході. Аналітики обрали міста, які, здавалося б, мають схожі умови: вони розташовані на ключових транзитних маршрутах, мають історію вжитку важких опіоїдів (героїну) та є ареною діяльності потужних злочинних синдикатів. Однак траєкторія розвитку ринку фентанілу в кожному з них виявилася унікальною. Відповідь на питання, чому в одних містах фентаніл став щоденною реальністю, а в інших залишається маргінальним явищем, криється не в логістиці міжнародної контрабанди, а в глибокій структурі кримінального управління — тобто в тому, як саме організована злочинність регулює повсякденне життя на підконтрольних їй вулицях.

Найбільш показовою є ситуація в Мехікалі, столиці штату Нижня Каліфорнія. Тут угруповання «Los Rusos», яке є місцевою фракцією картелю Сіналоа (фракція «Mayiza»), створило найбільш структуровану та жорстко регульовану модель наркоринку на всьому північному кордоні. «Los Rusos» розділили місто на територіальні сектори, кожен з яких обслуговує вулична банда («conecta»). Ці точки продажу отримують наркотики від централізованих дистриб'юторів, а продукція має стандартизовану вагу, унікальну упаковку та фіксовану ціну. Така система виконує одразу дві функції: по-перше, вона гарантує монополію та прибутки для «Los Rusos», усуваючи неконтрольованих продавців; по-друге, вона є механізмом внутрішньої безпеки — будь-яка підозріла упаковка чи відхилення в ціні сигналізують про діяльність сторонніх осіб.

Саме в такому середовищі відбувалася інтеграція фентанілу. Починаючи з 2015-2016 років, він вводився в обіг приховано, як домішка до героїну. Споживачі, особливо вразливі категорії — бездомні, депортовані зі США особи — ставали жертвами перших хвиль передозувань, навіть не підозрюючи про наявність синтетичного опіоїду. Однак, як зазначають автори звіту, з часом, у міру зростання толерантності споживачів, «Los Rusos» адаптували правила.

Сьогодні в Мехікалі діє чітка заборона на продаж підроблених пігулок M30 (які є найпоширенішою формою фентанілу в США), а сам фентаніл реалізується виключно як легітимний, хоч і смертельно небезпечний, компонент героїнової суміші. Цікаво, що в 2025 році група навіть тимчасово обмежила концентрацію фентанілу в героїні, щоб зменшити рівень передозувань у центрі міста, яке є критично важливим для інших видів нелегального бізнесу. Цей факт демонструє вищий рівень управління: криміналітет здатен регулювати не лише наявність, але й хімічний склад продукту для досягнення власної стабільності.

У Тіхуні, що знаходиться за сотню кілометрів на захід, модель зовсім інша. Тут ринок поділений між кількома ворогуючими фракціями — фракціями «Charitos» та «Mayiza» картелю Сіналоа, а також Картелем Нового покоління Халіско (CJNG) та залишками Картелю Арельяно-Фелікс. Це створило умови для жорстокої олігополії. На відміну від Мехікалі, де панує єдиний стандарт, у Тіхуні споживачі мають доступ до різноманітних форм фентанілу — білий порошок, кольорові суміші, пігулки. Однак ця різноманітність досягається ціною надзвичайного рівня насильства. Дослідники зазначають, що близько 70% вбивств у місті пов'язані з регулюванням місцевого

Local Rules, Global Lessons:
How Criminal Governance
Shapes Fentanyl Markets in
Northern Mexico

наркоринку. Кожне угруповання встановлює «кордони», перетин яких із забороненим продуктом може коштувати життя. Споживачі фактично є заручниками правил тієї банди, яка контролює їхній квартал, що робить ринок непередбачуваним і кривавим.

Якщо в Нижній Каліфорнії фентаніл був інтегрований у ринок, то в штатах Сонора та Чіуауа домінуючою стратегією стало його стримування. Прикордонний Ногалес є найяскравішим прикладом того, як кримінальна заборона може бути ефективнішою за поліцейські облави. Тут, де залізнична колія ділить місто на дві зони впливу — західну, підконтрольну угрупованню Salazar, та східну, де домінують фракції картелю Сіналоа, — фентаніл перебуває під абсолютним табу. Згідно з інтерв'ю зі споживачами, продавці, які наважуються пропонувати фентаніл у відкритих точках продажу («dealers' corners»), ризикують бути вбитими або зникнути безвісти.

В результаті в Ногалесі сформувався підпільний ринок. Фентаніл не продається відкрито; він циркулює через закриті мережі, де дистриб'ютори мають прямий контакт із виробниками в Сіналоа та передають продукт лише перевіреним споживачам. Вживання відбувається не на вулицях, а в приватних помешканнях, що робить його невидимим для моніторингу. Примітно, що, незважаючи на обмежений доступ, цей ринок не є статичним. Споживачі в Ногалесі розповідають про еволюцію продукту: від перших пігулок M30, які з'явилися як альтернатива під час кризи з героїном у 2016 році, до появи порошкового фентанілу вищої якості для тих, хто може собі це дозволити.

Ермосійо, адміністративний центр Сонори, ілюструє крихкість навіть обмежених ринків. Тривалий час тут існував негласний «мир» між угрупованнями Salazar та Chapitos, який передбачав обмеження на продаж «гарячих» наркотиків, здатних привернути увагу влади (так зване «calentar la plaza»). Фентаніл продавався дискретно, через посередників, які мали прямі зв'язки з виробниками в Сіналоа. Однак з другої половини 2024 року мир було зруйновано. Зіткнення між угрупованнями призвели до хвилі вбивств та зникнень, що безпосередньо вплинуло на ринок. Споживачі повідомляли про тимчасовий дефіцит фентанілу після вбивства одного з ключових дистриб'юторів у червні 2025 року. Цей випадок демонструє, що навіть у закритих системах стабільність є ілюзією, а життя людей опиняється в прямій залежності від внутрішніх війн злочинних синдикатів.

Найбільш радикальний випадок — Сьюдад-Хуарес. Це місто, яке десятиліттями було епіцентром війни з наркокартелями, сьогодні демонструє феномен тотальної кримінальної заборони фентанілу. Незважаючи на те, що через сусідній Ель-Пасо проходять величезні обсяги синтетичних опіоїдів до США, на місцевому ринку фентаніл з'являється лише епізодично. Причина — структура влади. Тут домінують залишки Картелю Хуарес (La Línea), які історично контролюють ринок героїну, що виробляється в горах Чіуауа. Вони розглядають фентаніл, який виробляється конкуруючим картелем Сіналоа, як загрозу своїй гегемонії. Як наслідок, продаж фентанілу карається, а його поява на вулицях — це завжди справа рук незалежних дрібних дилерів, які намагаються продати частину транзитних вантажів. Для місцевих споживачів героїну, фентаніл залишається предметом страху, а не пошуку, що робить Сьюдад-Хуарес унікальним прикладом того, як злочинна ієрархія може виступати бар'єром для експансії смертоносного наркотику.

Дослідження детально аналізує економічні параметри ринку, які також визначаються кримінальними правилами. У більшості міст, де фентаніл інтегрований, роздрібна ціна за одну дозу стабілізувалася на рівні 50-60 песо (близько 2,5-3 доларів США). Виняток становить Сьюдад-Хуарес, де через високий ризик дефіциту ціна може зростати до 200 песо (10 доларів). Цікаво, що на відміну від США, де практикуються оптові знижки, у мексиканських містах, охоплених дослідженням, такої практики немає — кожна доза продається за фіксованою ціною, що є ще одним проявом жорсткого контролю зверху.

Форми, в яких продається фентаніл, також віддзеркалюють локальні заборони та дозволи. У Мехікалі переважає героїн, «підсилений» фентанілом. У Тіхуні — білий порошок, який імітує чистий героїн. У Ногалесі та Ермосійо, де ринок більш закритий, домінують пігулки M30, які легше транспортувати та використовувати. Звіт також фіксує появу нових трендів, які раніше спостерігалися в США: змішування фентанілу з ксилазином (ветеринарним транквілізатором) у Тіхуні у 2024 році та зростання підозр щодо змішування фентанілу з метамфетаміном по всій території.

На тлі цієї складної кримінальної економіки державна відповідь, за оцінками дослідників, є не лише недостатньою, але й часто контрпродуктивною. Адміністрація президентки Клаудії Шейнбаум зосередилася на силових методах — рекордних вилученнях фентанілу, ліквідації лабораторій та екстрадиції лідерів картелів до США. Однак ці дії, як зазначають автори, майже не впливають на роздрібну доступність на місцевому рівні. Головною ж проблемою є тотальна відсутність інфраструктури громадського здоров'я.

Доступ до налоксону — єдиного препарату, здатного миттєво звернути передозування опіоїдами — у Мексиці фактично заблоковано законодавчо. Генеральний закон про охорону здоров'я класифікує його як психотропну речовину, що обмежує його використання виключно лікарняними умовами. Жодна громадська організація не може отримати його від держави, вони покладаються на донати з-за кордону. Ситуація із замісною терапією є ще більш критичною. Через регуляторні обмеження, запроваджені COFEPRIS (Федеральна комісія із захисту від санітарних ризиків), були закриті метадонові клініки в Ермосійо (2015), Мехікалі (2019) та Ногалесі (2020). Бупренорфін, який успішно використовується в Європі та Північній Америці для лікування опіоїдної залежності, взагалі не може бути призначений для цих цілей у Мексиці.

У цьому вакуумі єдиними, хто реально рятує життя, є громадські організації зі зменшення шкоди, такі як Prevencasa у Тіхуні чи Programa Compañeros у Сьюдад-Хуаресі. Їхні працівники — часто колишні споживачі — мають довіру серед вуличних спільнот. Вони проводять тестування наркотиків, роздають стерильні голки, навчають, як розпізнати передозування, і, що найважливіше, поширюють налоксон, отриманий від міжнародних донорів.

Вони також стали головним джерелом даних про реальну ситуацію, адже офіційна статистика (судово-медична, лікарняна) системно недооцінює масштаби трагедії. Як зазначається в звіті, у містах без таких організацій (наприклад, в Ермосійо) споживачі досі вірять у міфічні методи визначення чистоти героїну (за запахом або кольором) і намагаються «відкачувати» людей після передозування, вводячи солону воду або завдаючи фізичних ударів — практики, які часто призводять до інвалідності або смерті.

Дослідники InSight Crime пропонують радикальний перегляд політики боротьби з синтетичними опіоїдами. Вони демонструють, що фокус лише на перехопленні поставок (supply-side interdiction) є неефективним, оскільки ринки фентанілу надзвичайно стійкі до зовнішніх шоків, якщо не змінюються внутрішні правила гри. Стабілізація ринку, яка спостерігається в деяких мексиканських містах, є результатом не дій поліції, а складного балансу між кримінальним регулюванням, зміною споживчих вподобань (перехід на стимулятори через страх передозування) та діяльністю громадських організацій.

Для світової спільноти цей звіт має кілька ключових уроків. По-перше, не існує єдиної «хвилі фентанілу». Ринки формуються локально, і їхня динаміка визначається тим, наскільки фрагментована злочинність готова дозволити або заборонити обіг.

По-друге, слабкість інституцій охорони здоров'я в транзитних країнах перетворює їх на «сліпі зони», де криза розвивається непоміченою, поки не стає незворотною.

Висновки:

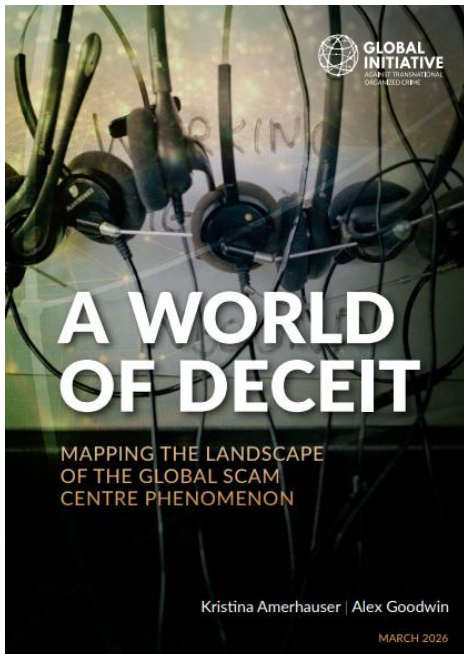
- **Поширення фентанілу визначається не ринковим попитом, а локальним кримінальним управлінням.** Вирішальним фактором є рішення фрагментованих злочинних угруповань — чи дозволяють вони продаж, чи обмежують його, чи забороняють під страхом смерті.
- **Ринок фентанілу не перебуває в стані постійної експансії.** Всупереч наративу про «нестримну хвилю», у містах, де фентаніл інтегрований, ринок стабілізувався, а в інших він залишається обмеженим специфічними нішами. Стабілізація не означає безпеки, але спростовує тезу про автоматичне й тотальне захоплення ринку.
- **Силкові методи мають мінімальний вплив на роздрібну доступність і ціни на місцевому рівні.** Жоден з арештів лідерів картелів чи рекордних вилучень фентанілу, описаних у звіті, не призвів до стійкого дефіциту або зростання цін у досліджуваних містах.

По-третє, будь-яка довгострокова стратегія має включати легітимізацію зменшення шкоди (harm reduction) — доступ до налоксону, тест-смужок та замісної терапії — як невід'ємну частину національної безпеки.

Автори звіту наголошують, що мексиканський досвід — це не вирок, а дорожня карта. Місцеві органи влади мають більше важелів впливу, ніж вони вважають, адже вони стикаються не з монолітними картелями, а з ідентифікованими місцевими мережами. Інтеграція даних про вилучення наркотиків між поліцією та лікарнями, навчання першій допомозі при передозуваннях та пряме фінансування громадських організацій — це ті кроки, які можуть змінити траєкторію кризи. Ігнорування цих уроків означає

приречення на повторення мексиканського сценарію в інших куточках світу, де синтетичні опіоїди лише починають з'являтися на горизонті.

Світ обману: як шахрайські центри перетворилися на мільярдну індустрію⁶

Сучасний ландшафт транснаціональної організованої злочинності зазнає фундаментальної трансформації. Рушійною силою цього перетворення є вже не переміщення заборонених товарів через кордони, а витончена маніпуляція людською психологією за допомогою цифрових мереж. Шахрайство, яке колись було прерогативою «аферистів-одинаків», перетворилося на складну, високоприбуткову індустрію, що оцінюється в трильйони доларів.

У центрі цієї нової злочинної економіки знаходиться шахрайський центр — унікальна організаційна одиниця, яка демонструє злиття традиційного кримінального підприємництва з інструментами глобалізації та передовими технологіями. Масштабне дослідження підготовлене GI-TOC, пропонує вичерпний аналіз цього феномену, розкриваючи екосистему, яка є настільки ж різноманітною у своїх фізичних формах, наскільки й

уніфікованою своїми фундаментальними принципами, що дозволяють їй постійно відтворюватися.

⁶ <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2026/03/Kristina-Amerhauser-Alex-Goodwin-A-world-of-deceit-Mapping-the-landscape-of-the-global-scam-centre-phenomenom-GI-TOC-March-2026.pdf>

Центральна теза звіту полягає в тому, що ці центри є принципово «глобально-локальними» утвореннями. Вони глибоко вкорінені в місцевих контекстах, використовуючи корупцію та політичний протекціонізм для забезпечення своєї безпеки та безперешкодної діяльності. Водночас вони спираються на глобальні мережі, передові технології та міжнародні фінансові системи для досягнення максимального охоплення та прибутковості. Розуміння цієї подвійності є ключем до досягнення масштабів, неймовірної стійкості та майбутньої траєкторії цього явища, яке сьогодні є однією з найбільш руйнівних форм організованої злочинності.

Потужний образ шахрайського центру як величезного, добре охоронюваного комплексу, заповненого рядами підневільних працівників у навушниках, є лише однією, хоч і дуже промовистою, гранню цього феномену. Як детально описує звіт, така модель, що особливо поширена в Південно-Східній Азії, є вершиною цієї індустрії. Місця на кшталт частково зруйнованого комплексу KK Park у М'янмі чи численні центри в Камбоджі функціонують на індустріальному рівні, генеруючи мільярди доларів незаконного доходу. Це не просто злочинні підприємства, а самодостатні феодалні утворення з власними службами безпеки, медичними закладами та зонами відпочинку. Вони існують завдяки явному або мовчазному протекціонізму місцевих політичних і військових еліт. Робоча сила в таких місцях — це суміш найманих працівників і величезної кількості жертв торгівлі людьми. За оцінками, понад 300 000 осіб із щонайменше 75 країн було заманено та примушено до роботи в таких операціях у М'янмі, Камбоджі та Лаосі. Умови для тих, хто потрапив у цю пастку, є надзвичайно жорстокими: боргова кабала, тортури, сексуальне насильство, постійна загроза смерті та повне обмеження свободи.

Однак ця модель, яка привертає найбільше уваги міжнародної спільноти, є лише одним із багатьох варіантів у широкому спектрі злочинної організації. Звіт переконливо демонструє, що фізичний «слід» шахрайських центрів є напрочуд різноманітним. На одному кінці спектру знаходяться операції, які функціонують безпосередньо у в'язницях та слідчих ізоляторах. Найяскравішим прикладом є Колумбія, де корумповані наглядачі використовують ув'язнених як дешеву та контрольовану робочу силу. Ці в'язничні «кол-центри», хоч і позбавлені технологічної вишуканості своїх азійських аналогів, є напрочуд ефективними. Вони генерують сотні тисяч доларів щорічно, використовуючи складну систему підставних осіб (так званих «дропів») та рахунків, які дозволяють переміщувати гроші з неймовірною швидкістю — часто кошти не затримуються на одному рахунку довше ніж на п'ять хвилин, що робить їх відстеження надзвичайно складним для правоохоронних органів.

На іншому кінці спектру — невеликі, дискретні операційні осередки, що розташовані у звичайних квартирах, віллах чи невеликих офісних приміщеннях. Від елітних житлових комплексів із приватною охороною в Південній Африці до хмарочосів у Туреччині — ці малі центри обирають перевагу непомітності та мобільності. Їхній невеликий розмір, однак, не слід плутати з незначністю впливу. Окрема квартира в Лагосі, що діє як частина значно більшої мережевої структури, наприклад, нігерійських конфрадерній (злочинних братств, що виникли в університетському середовищі), може бути ключовим вузлом у глобальній павутині, викачуючи величезні суми з жертв за тисячі кілометрів. Ця модель «розосередженого шахрайського центру», де невеликі, автономні комірки об'єднані потужною центральною мережею, демонструє, як злочинні угруповання навчилися ставити гнучкість і стійкість вище за концентрацію активів.

Здатність цих різноманітних моделей не лише існувати, а й процвітати, криється у вмілому використанні шести взаємопов'язаних мультиплікаторів.

Першим із них є мережева структура злочинних груп. Окремі шахрайські центри рідко діють ізольовано. Вони є частиною транснаціональних синдикатів, які функціонують подібно до багатонаціональних корпорацій, відкриваючи нові «філії» в країнах із найбільш сприятливими

умовами. Звіт простежує, як китайські злочинні угруповання розширили свій вплив із традиційних хабів у Південно-Східній Азії до країн Тихоокеанського регіону, Африки та Латинської Америки. Така структура дозволяє ділитися досвідом, чітко розподіляти ролі (наприклад, один осередок відповідає за IT-інфраструктуру, інший — за підбір персоналу, третій — за відмивання грошей) та блискавично розгортати бізнес-модель на нових територіях. Важливим спостереженням звіту є те, що між цими різними угрупованнями майже не спостерігається конфліктів, що свідчить про ринок, який наразі є фактично бездонним. Однак ця ситуація може змінитися, коли підвищення обізнаності про шахрайство почне зменшувати пул потенційних жертв.

Другим мультиплікатором є технології та концепція «злочин як послуга» (crime-as-a-service). Шахрайські центри — це гібридний вид злочинності, що повністю залежить від телекомунікацій та інтернету для досягнення своїх жертв по всьому світу. Сьогодні навіть новачок із мінімальними технічними навичками може придбати в інтернеті повний набір інструментів для запуску власної справи: від готових скриптів і викрадених баз даних (що містять імена, номери телефонів, адреси, дані банківських карток) до складного програмного забезпечення для управління взаємовідносинами з клієнтами (CRM) і технологій для підміни телефонних номерів.

Штучний інтелект діє як каталізатор, забезпечуючи миттєвий переклад, створення глибоких фейків (deepfake), клонування голосу та навіть потенційну можливість для автономних «агентів-шахраїв». Ця технологічна інфраструктура, поєднана з адаптацією глобальних соціальних мереж до місцевих контекстів (наприклад, використання Facebook для пошуку жертв у Латинській Америці або Telegram для набору персоналу в Східній Європі), дозволяє шахраю з Лагосу переконливо імітувати фінансового радника для жертви в Лондоні або стурбованого онука для літньої людини в Берліні.

Обробка незаконних доходів, третій мультиплікатор, є таким же гібридним і різноманітним. Шахрайські центри використовують широкий спектр фінансових інструментів — від традиційних кур'єрів із готівкою та підставних осіб («грошових мулів») до передових фінтех-рішень і криптовалюти. Вибір методу часто диктується місцевим контекстом. У Домініканській Республіці готівку збирають кур'єри, які мають карту покриття для різних регіонів США. У Південно-Східній Азії криптовалюта Tether (USDT) є валютою, яку переміщують через складну мережу позабіржових обмінників, що ускладнює відстеження її походження. У Колумбії жертв змушують переказувати невеликі суми на цифрові гаманці, контрольовані «дропами», які потім консолідує кошти.

Звіт детально описує, як злочинні мережі залучають для цих ролей уразливі категорії населення: літніх людей, студентів, мігрантів, які за невелику винагороду відкривають рахунки, що потім використовуються для відмивання грошей. Цей багат шаровий, високошвидкісний процес створює лабіринт для слідчих, дозволяючи мільярдам викрадених коштів зникати в легальній економіці, часто реінвестуючись у розкішну нерухомість, дорогоцінні метали або подальше розширення злочинної діяльності.

Найбільш фундаментальним, і, мабуть, найбільш руйнівним для міжнародних зусиль, є мультиплікатор політичного протекціонізму. Звіт робить чіткий висновок: шахрайські центри процвітають не там, де правоохоронні органи слабкі, а там, де корупція перетворюється з низового хабарництва на систему державних еліт. Велетенські комплекси Південно-Східної Азії не могли б існувати без парасольки захисту, яку їм надають військові генерали, сенатори та бізнесмени, багато з яких перебувають під міжнародними санкціями. У М'янмі, наприклад, заступник міністра внутрішніх справ, який очолював національний комітет по боротьбі з шахрайством, був звинувачений в отриманні хабарів від лідерів шахрайських синдикатів. Подібним чином, у Камбоджі на ключових фігур, удостоєних найвищого державного титулу, було накладено санкції за їхню роль у цій індустрії.

Особливо показовим є випадок Грузії, детально розібраний у звіті. Там, за свідченнями журналістських розслідувань, шахрайські центри діяли під прямим захистом державних службовців. Система була настільки вкоріненою, що лише політичні зміни та низка арештів високопоставлених чиновників із найближчого оточення екс-прем'єра призвели до якихось зрушень. У Колумбії наглядачі в'язниць є не пасивними спостерігачами, а активними фінансовими партнерами, які отримують до 50% прибутку від шахрайств, що здійснюються ув'язненими. Цей системний корупційний захист перетворює окремі елементи держави на «ліцензіатів» злочинної діяльності, які надають дозвіл на роботу тим, хто має «правильні» зв'язки, і закривають конкурентів. Така ситуація створює колосальну перешкоду для міжнародного співробітництва, оскільки правоохоронні органи наштовхуються на стіну обмеженої політичної волі та захищеності злочинців.

Людський фактор, четвертий мультиплікатор, підкреслює глобальний характер робочої сили шахрайських центрів. Шахраї вербують співробітників із надзвичайно широкого кола: від технічно підкованих місцевих жителів у країнах із розвиненим сектором кол-центрів (як-от Індія, Україна чи Домініканська Республіка) до представників діаспори, які володіють мовними навичками та культурним контекстом, необхідними для цільових країн. Проте найбільш тривожним аспектом є глобалізована експлуатація праці. Торгівля сотнями тисяч людей із примусом до злочинної діяльності в Південно-Східній Азії є найбільш кричущим прикладом, але звіт документує подібні схеми в Гані, Пакистані та Об'єднаних Арабських Еміратах. Жертв заманюють фальшивими пропозиціями роботи, а потім утримують у неволі, змушуючи займатися шахрайством.

Нарешті, геополітика діє як всеосяжний мультиплікатор, що створює надзвичайно сприятливе середовище. Глобальні події, такі як пандемія COVID-19 чи повномасштабне вторгнення росії в Україну, генерують хвилі невизначеності, страху та терміновості, які шахраї миттєво використовують для створення нових наративів (наприклад, шахрайства з виплатами допомоги, евакуацією, збором коштів). Геополітична напруженість також може суттєво ускладнювати міжнародну правоохоронну співпрацю. Звіт зазначає, що, хоча Китай іноді чинить тиск на шахрайські центри в Південно-Східній Азії, його ширші економічні та політичні інтереси в регіоні історично створювали для них своєрідну парасольку захисту. Росія, з іншого боку, демонструє співпрацю з країнами Центральної Азії, але є проблемним партнером для західних держав. Крім того, зростання авторитарних режимів, яке спостерігається в усьому світі, має прямий вплив. Такі режими часто супроводжуються високим рівнем корупції, що робить їх ідеальними місцями для розміщення шахрайських центрів, і водночас придушують незалежні ЗМІ та громадянське суспільство, які відіграють ключову роль у викритті таких мереж.

Дивлячись у майбутнє, звіт окреслює три ключові ризики, які формуватимуть еволюцію цього феномену.

Перший — передислокація. У міру посилення тиску на відомі хаби, такі як М'янма та Камбоджа, шахрайські центри вже починають мігрувати, шукаючи нові юрисдикції зі слабшим наглядом і доступним політичним протекціонізмом. Країни, які мають високі показники за Глобальним індексом організованої злочинності GI-TOC, стають потенційними новими гарячими точками.

Другий ризик — дифузія. Велетенські та помітні «міста-центри» привертають надто багато уваги. Майбутнє, ймовірно, за більш гнучкими та мережевими моделями: невеликі, взаємопов'язані елементи, оренда приміщень на короткий термін, використання житлової забудови замість спеціальних зон. Ця дифузія робить боротьбу з явищем значно складнішою.

Третій ризик — деглобалізація. Рух до багатополярного світу створює нові геополітичні тріщини, «сірі зони» управління та розбіжності в законодавстві, які шахраї будуть активно експлуатувати для отримання безпечного притулку та ускладнення міжнародного переслідування.

Підсумовуючи, звіт GI-TOC надає суворе застереження про те, що поточний підхід до боротьби з шахрайством, який зосереджується на просвітницьких кампаніях, окремих арештах і блокуванні вебсайтів, є глибоко недостатнім. Він закликає до розробки цілісної, системної стратегії, яка б розглядала шахрайські центри як форму організованої злочинності у всій її складності.

Це вимагає створення справді глобальної коаліції, яка б гармонізувала правові інструменти, використовувала економічні та дипломатичні важелі тиску, зокрема скоординовані санкції, та домагалася більшої відповідальності від приватного сектору — телекомунікаційних компаній, фінтех-платформ, криптовалютних бірж, які часто є ключовими посередниками у цій злочинній екосистемі. Вкрай важливим є також покращення збору даних про злочини, подолання стигматизації жертв, що змушує близько 70% постраждалих не звертатися до поліції, та створення ефективних програм реінтеграції для колишніх шахраїв, щоб запобігти їхньому поверненню до злочинної діяльності.

Ефективна відповідь на цей виклик вимагатиме такого ж рівня складності, адаптивності та міжнародної координації, який демонструє сама злочинна загроза. Інакше, поки бізнес-модель залишатиметься прибутковою, а фундаментальні чинники, що її живлять — безкарність, корупція та глобальна нерівність — не будуть подолані, нові учасники цього ринку не зможуть на себе довго чекати.

Висновки:

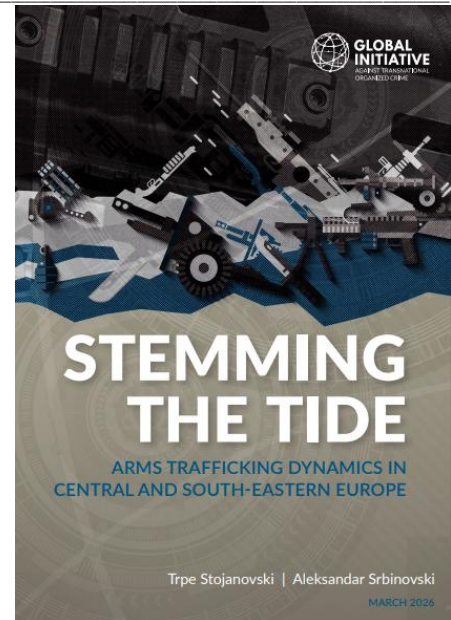
- **Шахрайські центри — це глобальна індустрія з різноманітними моделями, а не однорідне явище.** Вони можуть бути як невеликими в орендованих квартирах чи навіть тюремних камерах, так і величезними — в промислових комплексах на десятки тисяч людей.
- **Політичний протекціонізм є найважливішим фактором масштабування цього бізнесу.** Шахрайські центри процвітають не там, де правоохоронні органи просто неефективні, а там, де корупція сягає найвищих рівнів державної влади.
- **Технології та система «злочину як послуги» демократизували доступ до цього ринку.** Сьогодні для запуску шахрайського центру не потрібно ні особливих технічних знань, ні розгалужених зв'язків. Усе необхідне — від баз даних і скриптів до CRM-систем — можна придбати в даркнеті як готовий пакет послуг.
- **Індустрія шахрайських центрів має довгострокові наслідки, що виходять далеко за межі фінансових втрат.** Окрім трильйонів доларів прямих збитків, вона створює масштабну гуманітарну кризу через торгівлю людьми, підриває інституційну довіру, сприяє поширенню корупції та формує цілі покоління людей, чий злочинні навички стають проблемою.

Майбутній шторм: як Центральна Європа готується до збройної кризи ⁷

Звіт GI-TOC розкриває глибинні структурні зміни, історичну спадщину та майбутні екзистенційні виклики для європейського ринку незаконної зброї. Цей документ є результатом масштабної польової роботи, проведеної в Польщі, Чехії, Словаччині, а також у рамках попереднього дослідження в Угорщині, Румунії та Молдові. Він поєднує інтерв'ю з високопосадовцями правоохоронних органів, аналітиками, журналістами та представниками громадянського суспільства, створюючи багатшарову картину регіональних динамік.

⁷ <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2026/03/Trpe-Stojanovski-Aleksandar-Srbinovski-Stemming-the-tide-Arms-trafficking-dynamics-in-central-and-south-eastern-Europe-GI-TOC-March-2026.pdf>

Звіт відкривається фіксацією глибокого історичного парадоксу, який протягом десятиліть визначав роль Центральної Європи в європейському ландшафті незаконної торгівлі зброєю. Польща, Чехія та Словаччина, володіючи одними з найнижчих на континенті показників злочинності та вбивств із застосуванням вогнепальної зброї, парадоксальним чином були глибоко інтегровані в мережі її незаконного розповсюдження. Чеська Республіка та Словаччина історично виступали як ключові країни-джерела, звідки потоки погано деактивованої, конвертованої зброї, а також так званих “акустичних” та “флоберних” зразків спрямовувалися до кримінальних ринків Західної та Північної Європи. Польща, своєю чергою, слугувала основним транзитним коридором, через який ці потоки переміщувалися далі, водночас поглинаючи відносно невеликі обсяги для внутрішнього використання.

Ця регіональна система спеціалізації живилася складною історичною спадщиною. Після розпаду Варшавського договору країни регіону успадкували величезні арсенали радянської зброї та боєприпасів, а також потужні виробничі потужності. Процес утилізації цих надлишків, що відбувався в умовах обмежених бюджетів та поспіху, часто призводив до передачі зброї ненадійним посередникам або її продажу без належного контролю за кінцевим використанням. Яскравим та драматичним ілюстративним прикладом цієї системної вразливості став вибух на складах боєприпасів у Врбетіце (Чехія) у 2014 році, організований бійцями російського підрозділу військової розвідки ГРУ. Цей інцидент, у якому загинули двоє чеських громадян, продемонстрував, як недостатній контроль за радянською спадщиною створює прямі та непередбачувані ризики не лише для кримінальних мереж, а й для державної безпеки європейських країн.

Однак центральний і, можливо, найбільш оптимістичний висновок звіту полягає в тому, що за останнє десятиліття цей ландшафт зазнав кардинальної трансформації. Ключову роль у цьому зсуві відіграла гармонізація законодавства Європейського Союзу, зокрема впровадження спільних, технічно жорстких стандартів деактивації вогнепальної зброї (Регламент (ЄС) 2015/2403 з подальшими оновленнями 2018 року). Саме цей регуляторний крок, як неодноразово наголошується у звіті, демонстративно скоротив, а в багатьох сегментах майже зруйнував індустрію конвертації, яка десятиліттями живила європейські чорні ринки.

Якщо пік активності, пов'язаної з конверсією погано деактивованої зброї та переробкою газових пістолетів, припав на період 2010–2016 років, то сьогодні правоохоронці, журналісти-розслідувачі та експерти в Польщі, Чехії та Словаччині одноставно фіксують значне зменшення кількості активних мереж, що спеціалізуються на цьому виді діяльності. Словацькі журналісти, зокрема, зазначають, що протягом останніх трьох-чотирьох років, попри неодноразові запити від міжнародних колег продовжити розслідування, вони не змогли виявити проблем такого ж масштабу, як у минулому.

Цей успіх є потужним і рідкісним доказом того, що узгоджені, технічно вивірені регуляторні підходи можуть ефективно протидіяти глибоко вкоріненим транскордонним кримінальним загрозам. Разом із тим, автори звіту застерігають, що ця позитивна динаміка не повинна призводити до самозаспокоєння. “Спадкові” запаси зброї, деактивованої за старими, менш інвазивними стандартами, досі перебувають в обігу кримінальних мереж. Періодичні вилучення таких зразків під час поліцейських операцій свідчать про те, що “тінь минулого” продовжує жити чорний ринок, і цей ресурс може залишатися в ньому ще багато років.

Сьогоднішня внутрішня ситуація в Польщі, Чехії та Словаччині описується у звіті як “спокійна” та така, що не викликає занепокоєння з точки зору громадської безпеки. Усі три країни демонструють винятково низькі рівні злочинності із застосуванням вогнепальної зброї за європейськими та світовими стандартами. Рівень умисних вбивств у Польщі впав більш ніж на дві третини з пікових 2,4 на 100 тисяч населення у 1993 році до 0,8 у 2023 році. Чехія та Словаччина мають аналогічно низькі показники, які є одними з найкращих у Європейському Союзі.

Показово, що це відбувається на тлі феноменального зростання кількості легально зареєстрованої зброї. Особливо вражаючою є динаміка в Польщі, де кількість ліцензій на зброю зросла в чотири рази між 2020 та 2024 роками, досягнувши приблизно 367 тисяч власників на майже 1 мільйон зареєстрованих одиниць зброї. Цей сплеск безпосередньо пов’язаний із різким підвищенням відчуття безпекової загрози серед громадян після повномасштабного російського вторгнення в Україну. Тим не менш, як наголошують дослідники, польське суспільство не демонструє ознак мілітаризації, а зброя залишається інструментом для вузьких груп — мисливців, спортсменів та тих, хто обирає самооборону.

Організована злочинність у регіоні також зазнала глибокої еволюції. Від вуличних воєн 1990-х років, коли польські угруповання “Прушків” та “Воломін” вели криваві війни за територію, сучасні кримінальні мережі переважно перейшли до “кабінетної” злочинності. Їхні інтереси зосереджені на наркоторгівлі, шахрайстві, кіберзлочинності та відмиванні грошей, де вогнепальна зброя відіграє лише допоміжну, а не центральну роль. Виняток становлять окремі іноземні угруповання, зокрема грузинські злочинні мережі в Польщі, які правоохоронці характеризують як “найжорстокіші” та найбільш схильні до використання зброї для залякування та насильства.

Незважаючи на цю загальну позитивну внутрішню динаміку, звіт виявляє низку глибоких структурних вразливостей, які формують “ландшафт ризику” для регіону.

Першою та найбільш значущою є загроза, пов’язана з війною в Україні. Автори звіту чітко фіксують, що наразі немає жодних доказів масованого перетікання зброї з України до Польщі, Чехії чи Словаччини. Польські прикордонники та українські колеги, опитані під час дослідження, не підтверджують існування такого каналу, зазначаючи, що натомість зброя може накопичуватися в країнах Балтії. Однак усі без винятку опитані експерти, правоохоронці та аналітики одноставні в тому, що основна, справді екзистенційна небезпека чекає на регіон після завершення активних бойових дій. Масштаби зброї, що циркулює в Україні, є безпрецедентними в сучасній європейській історії. Йдеться не лише про кількість, а й про якість: військові арсенали містять сучасні автоматичні гвинтівки, кулемети, гранатомети, боєприпаси та вибухові речовини, які за своїми характеристиками значно перевершують зброю, що традиційно оберталася на чорних ринках.

Однак звіт закликає дивитися на цю проблему значно ширше, ніж просто на загрозу зростання організованої злочинності. Посилаючись на міжнародний досвід, зокрема на країни Західних Балкан та Центральної Америки, дослідники наголошують, що поєднання величезної кількості легкодоступної зброї з високим рівнем психологічної травми серед ветеранів (в Україні йдеться про понад 2 мільйони військовослужбовців, з яких, за оцінками, до 67% мають симптоми посттравматичного стресового розладу) призводить до тривалого та стійкого зростання рівня суїцидів, домашнього насильства та вбивств на побутовому ґрунті. Для країн Центральної Європи з їхніми історично низькими показниками збройного насильства навіть відносно невелике “перетікання” зброї та змін у соціальній динаміці може мати драматичні та довгострокові наслідки для громадського здоров’я та соціальної стабільності.

Другою критичною вразливістю є системні провали в механізмах експортного контролю. Це, мабуть, найбільш тривожний розділ дослідження, який демонструє розрив між офіційними

запевненнями та реальними фактами. Журналістські розслідування, проведені чеськими, словацькими та міжнародними медіа (зокрема, Investigace.cz, The Insider, OCCRP), зафіксували численні випадки потрапляння зброї, виробленої в Словаччині та Чехії, до країн, на які поширюються міжнародні санкції. Зокрема, документовано, що пістолети та пістолетикоулемети словацької компанії Grand Power опинилися в росії після початку санкційного режиму, а також у Ємені, який перебуває під суворим ембарго на постачання зброї.

У випадку з росією, зброя продавалася через компанію-посередника в ЄС, а потім, ймовірно, переправлялася далі. У випадку з Єменом, партія з 320 пістолетів Grand Power потрапила до рук хуситів після того, як була експортована до Саудівської Аравії чи ОАЕ через чеського посередника з російським капіталом. Чеська зброя, зокрема гвинтівки CZ та боєприпаси Sellier & Bellot, також продовжувала з'являтися на російському ринку через треті країни, такі як Казахстан і Туреччина, незважаючи на роки санкцій. Ці випадки, підкріплені верифікованими серійними номерами, свідчать не про поодинокі помилки, а про наявність складних, багаторівневих механізмів обходу санкцій, які чинні системи верифікації кінцевого користувача не здатні виявити чи запобігти. Звіт наголошує, що це є прямим порушенням міжнародних зобов'язань, зокрема Договору про торгівлю зброєю (АТТ) та Спільної позиції ЄС 2008/944/CFSP, які вимагають ретельної оцінки ризику поширення зброї. Показовим є контраст між результатами журналістських розслідувань та заявами словацької поліції, яка під час інтерв'ю для цього звіту заявила, що наразі не має жодної справи про зловживання сертифікатами кінцевого користувача.

Третьою групою проблем, які дослідники відносять до “критичних вразливостей”, є технологічні та процедурні прогалини, які створюють нові вектори загроз. Звіт вказує на недостатню якість маркування вогнепальної зброї на етапі виробництва та обмежені можливості криміналістичного відновлення серійних номерів, що ускладнює або робить неможливою ідентифікацію джерела походження зброї після її вилучення. Це створює серйозні перешкоди для розслідувань та відстеження ланцюгів постачання.

Окрему і дуже важливу увагу приділено цифровим загрозам. Зашифровані платформи, насамперед Telegram, стають не лише майданчиками для координації операцій з контрабанди, але й потужними інструментами радикалізації та поширення знань. У звіті детально описано справу словацького студента-інженера, який став ключовою фігурою міжнародної терористичної мережі “Terrorgram”. Він публікував детальні інструкції з виготовлення саморобної вогнепальної зброї, зокрема з використанням 3D-друку, та був засуджений до шести років ув'язнення. Хоча наразі кількість випадків вилучення повністю 3D-друкованої зброї в регіоні залишається невеликою, цей напрямок швидко розвивається, створюючи потенціал для повної децентралізації виробництва зброї, що зробить її практично невідстежуваною.

Нарешті, дослідження виокремлює проблему “реактивної”, а не проактивної політики. Як правило, суттєві зміни в законодавстві та практиках відбуваються лише після резонансних інцидентів із масовими жертвами, а не в результаті стратегічного передбачення ризиків. Найяскравіший приклад — Чехія, яка десятиліттями мала один із найліберальніших режимів володіння зброєю в Європі, включаючи конституційне право на самозахист із застосуванням зброї. Лише після трагічної стрілянини в Карловому університеті в грудні 2023 року, яка забрала 14 життів, парламент ухвалив низку важливих, але запізнілих змін: скорочення терміну дії медичних довідок з 10 до 5 років, посилення вимог до лікарів щодо повідомлення про пацієнтів, які становлять ризик, та розширення повноважень поліції щодо превентивного вилучення зброї. Цей підхід, коли реформи є відповіддю на трагедію, а не на виявлені ризики, створює небезпечну прогалину в системі раннього попередження та дозволяє потенційно катастрофічним сценаріям матеріалізуватися до того, як будуть вжиті адекватні заходи.

Попереднє дослідження Угорщини, Румунії та Молдови, яке доповнює основний аналіз, додає ще один важливий шар до регіональної картини. Ці країни, хоч і демонструють подібну картину низького рівня внутрішнього збройного насильства та суворого регулювання, виконують дещо інші ролі.

Румунія та Угорщина, як і Польща, є важливими транзитними державами. Звіт фіксує, зокрема, зростання кількості вилученої зброї в Румунії на 50% у 2025 році, що може бути пов'язано з її повним вступом до Шенгенської зони та пов'язаним з цим переформатуванням контролю на кордонах. Особливо тривожною є ситуація на угорсько-сербському кордоні, де контрабандисти мігрантів, за повідомленнями, дедалі частіше використовують автоматичну зброю та гранати, що надходять, ймовірно, з Косово.

Молдова залишається “невідомою величиною”, але ключовим потенційним осередком ризику через неврегульований конфлікт у Придністров'ї та наявність там величезного арсеналу радянських боєприпасів у Ковбасні. Незважаючи на постійні зусилля міжнародних місій, таких як EUBAM (мандат якої закінчився в листопаді 2025 року), прозорість та безпека цього об'єкту залишаються під питанням. Водночас, у листопаді 2025 року на кордоні Молдови та Румунії було вилучено вантажівку з протитанковими гранатометами та безпілотником, що викликало

Висновки:

- **Регуляторний успіх змінив ландшафт.** Впровадження єдиних стандартів деактивації зброї в ЄС суттєво скоротило потоки конвертованої зброї з Чехії та Словаччини, які раніше живили чорні ринки Європи. Це доводить ефективність гармонізованих підходів у боротьбі з транскордонними загрозами.
- **Внутрішня стабільність не гарантує безпеки.** Незважаючи на рекордне зростання легального володіння зброєю та наднизький рівень збройного насильства, Польща, Чехія та Словаччина залишаються інтегрованими в європейські мережі трафіку, виконуючи функції відмивання коштів.
- **Системний провал експортного контролю.** Документально підтвержені випадки потрапляння зброї словацького та чеського виробництва до росії та Ємену всупереч санкціям свідчать про наявність складних механізмів обходу, які чинні системи верифікації не здатні виявити.
- **Головна загроза — постконфліктна.** Наразі масштабного перетікання зброї з України немає, але всі експерти однакові: головний ризик криється в майбутньому. Поєднання величезних арсеналів, мільйонів ветеранів із травмами та існуючих контрабандних маршрутів створює умови для безпрецедентної кризи після завершення бойових дій.

питання про потенційне використання цього маршруту для більш серйозних озброєнь.

Завершальна частина звіту пропонує не просто аналітичний підсумок, а чітко структуровану дорожню карту з шести ключових напрямків політики.

По-перше, це створення проактивних превентивних рамок для підготовки до постконфліктних викликів. Йдеться про створення спеціального координаційного центру ЄС, формалізацію обміну розвідданими з Україною, моніторинг потоків зброї, а також, що критично важливо, про активну співпрацю з українською владою у сфері демобілізації, підтримки ветеранів та програм здачі зброї.

По-друге, необхідність радикального посилення імплементації експортного контролю, що включає не лише видачу ліцензій, а й обов'язкову верифікацію кінцевого користувача після відвантаження, ретельний скринінг усіх учасників ланцюга постачання та запровадження реальної відповідальності виробників за поширення їхньої продукції до підсанкційних держав.

По-третє, активізація роботи в цифровому просторі: створення систем моніторингу зашифрованих платформ, відстеження інструкцій з виготовлення зброї та файлів для 3D-друку, а також масштабування транскордонних цифрових розслідувань.

По-четверте, вдосконалення стандартів маркування та механізмів відстежуваності зброї, включаючи розширення можливостей криміналістичних лабораторій та створення регіональних баз даних маркування.

По-п'яте, поглиблення регіональної співпраці, гармонізація інформаційних систем, захист спеціалізованих підрозділів поліції від інституційних реорганізацій (що є особливою проблемою для Словаччини) та посилення партнерства з громадянським суспільством.

І, нарешті, розробка всеосяжного плану дій на випадок надзвичайних ситуацій, пов'язаних із напливом зброї з України, який має включати посилення кордонів, створення механізмів швидкого реагування та підготовку регіональних амністій для добровільної здачі зброї.

Підсумовуючи, це ґрунтовне дослідження фіксує історичний успіх Європи у використанні гармонізованого регулювання для подолання усталених каналів трафіку. Водночас, воно є чітким та недвозначним попередженням про те, що ці досягнення можуть бути нівельовані безпрецедентним викликом, який насувається. Ключовим для європейської безпеки стане не те, як регіон справляється із загрозами сьогодні, а те, наскільки швидко, ефективно та скоординовано він зможе мобілізувати свої інституційні спроможності для запобігання майбутній кризі. Час для підготовки стрімко спливає, і зволікання з імплементацією запропонованих рекомендацій може коштувати Європі нової, довготривалої хвилі нестабільності.

Стратегічний парадокс: європейські ресурси для російських ракет ⁸

Розслідування, опубліковане міжнародним консорціумом OCCRP та низкою інших медіа, стало одним із найбільш резонансних журналістських розслідувань, оскільки воно оголило глибинну суперечність, яка десятиліттями формувала економічні відносини між Європою та росією, але з початком повномасштабної війни набула рис цинічної

невідповідності між декларованими цілями та реальними наслідками.

У фокусі розслідування опинився промисловий гігант Aughinish Alumina — найбільший у Європі завод із виробництва глинозему (оксиду алюмінію), розташований на березі Атлантичного океану в графстві Лімерик, Ірландія. Цей завод, що переробляє червону бокситову руду, привезену з віддалених копалень Західної Африки та бразильської Амазонії, на білий порошок оксиду алюмінію, є не просто індустріальним об'єктом, а ключовим елементом європейської промислової безпеки. Саме тут, під постійним вітром із затоки Шеннон, виробляється приблизно третина всього глинозему, який споживає Європейський Союз. І саме цей продукт, як з'ясувало розслідування, перетворився на стратегічний ресурс, що живить російську військову машину.

⁸ <https://www.occrp.org/en/investigation/inside-the-aluminum-supply-chain-linking-irish-industry-to-russian-rockets>

Легальність операцій, які здійснює Aughinish Alumina, не викликає жодних запитань з точки зору чинного європейського законодавства. Сама компанія у своїй відповіді на запит OCCRP наголосила, що працює в суворій відповідності до всіх законів Європейського Союзу, включно з санкційними режимами, експортними обмеженнями та торговельними регламентами. Представники заводу зазначили, що впровадили надійну систему комплаєнсу та належної перевірки, яка охоплює весь ланцюг постачання. Вони також підкреслили, що глинозем та алюміній є базовими товарами широкого вжитку, необхідними для незліченної кількості цивільних галузей — від автомобілебудування до пакувальної промисловості. Проте за цією формальною легальністю приховується складна реальність, яку журналістам вдалося відтворити завдяки аналізу митних даних, супутникових знімків, трекінгу суден та, що найважливіше, витоку внутрішніх даних про транзакції, які показали, куди насправді прямує продукція ірландського заводу після того, як вона залишає береги Ірландії.

З початком повномасштабного вторгнення росії в Україну у 2022 році, логістичні потоки Aughinish Alumina зазнали помітних змін. Якщо раніше продукція заводу розподілялася між різними ринками, то з 2023 року понад половина всього експорту ірландського глинозему почала спрямовуватися безпосередньо до росії. Головними отримувачами стали два гігантські алюмінієві заводи, що належать російській компанії Rusal, — Красноярський алюмінієвий завод (КрАЗ) та Саяногорський алюмінієвий завод (САЗ), обидва розташовані у Сибіру. Лише у 2024 році, згідно з митними даними, Aughinish Alumina відправила на ці два підприємства глинозему на суму близько 400 мільйонів доларів. Цей обсяг становив майже 40 відсотків всього імпортованого цими заводами глинозему, а в сукупності Красноярськ та Саяногорськ того ж року виробили понад третину всього алюмінію, випущеного Rusal. Таким чином, ірландська сировина стала фундаментом для роботи ключових виробничих майданчиків російської алюмінієвої промисловості, яка, у свою чергу, є невід'ємною частиною економіки, що обслуговує військові потреби кремля.

Ключовою ланкою у цьому ланцюгу постачання, яку вдалося ідентифікувати журналістам, стала московська компанія Aluminium Sales Company (ASK). Цей трейдер виступив центральним хабом, через який алюміній, вироблений з ірландської сировини на заводах Rusal, потрапляв до кінцевих споживачів. Згідно з витоком даних про транзакції, що охоплюють період з лютого 2022 року по квітень 2025 року, ASK сплатила структурам Rusal за алюміній понад 640 мільйонів доларів. Це свідчить про масштабність операцій та системний характер співпраці між виробником і трейдером. Але найбільш тривожним відкриттям став перелік клієнтів ASK, який також потрапив до рук розслідувачів. З'ясувалося, що приблизно третина доходів компанії за вказаний період — близько 337 мільйонів доларів — була отримана від продажу алюмінію для цілей, безпосередньо пов'язаних із російськими оборонними контрактами. Іншими словами, сотні мільйонів доларів, сплачених за алюміній, вироблений з ірландського глинозему, осіли в російському військово-промисловому комплексі.

Список клієнтів ASK на 2024 рік читається як досьє на російську оборонну промисловість, яка перебуває під міжнародними санкціями. У ньому фігурують понад 40 компаній, внесених до санкційних списків Європейського Союзу. Більшість із них є частиною державного конгломерату «Ростех», який об'єднує ключові підприємства російського ВПК. Серед найбільших покупців алюмінію через ASK опинилася компанія «КамАЗ» — виробник важких вантажівок, які активно використовуються російськими збройними силами в Україні. У 2024 році, згідно з даними транзакцій, «КамАЗ» сплатив ASK 16 мільйонів доларів за алюміній.

Іншим показовим прикладом є Воткінський машинобудівний завод, який, попри санкції США та Європейського Союзу, придбав у 2024 році алюмінію на суму 101 200 доларів. Це підприємство, як зазначається в санкційних документах ЄС та у звітах Головного управління розвідки України, є виробником ракетного озброєння, зокрема балістичних ракет малої дальності «Іскандер». Саме ці ракети стали символом терору проти цивільного населення України: ними було

зруйновано житлові квартали Маріуполя, завдано удару по дитячій лікарні «Охматдит» у Києві, а в квітні 2025 року ракетний удар по місту Суми забрав життя 31 мирного мешканця.

Казанський вертолітний завод, який також входить до списку клієнтів ASK, виробляє гелікоптери Мі-8 та Мі-38, що активно застосовуються російською армією для висадки десанту, евакуації поранених та забезпечення вогневої підтримки.

Особливої пікантності цій ситуації додає той факт, що Aughinish Alumina належить російській компанії Rusal, одному з найбільших виробників алюмінію у світі. Після анексії Криму та особливо після початку повномасштабного вторгнення, Європейський Союз наклав санкції на засновника компанії та її колишнього основного акціонера Олега Дерипаску — олігарха, відомого своїми тісними зв'язками з Володимиром Путіним. Дерипаска був внесений до санкційних списків США, ЄС та Австралії за його ймовірну причетність до діяльності компаній, що працюють на російський оборонний сектор.

Однак сама компанія Rusal, попри дебати в ірландському парламенті та заклики деяких політиків націоналізувати стратегічний завод у Лімеріку, залишилася недоторканою. Це викликало гостру критику. У квітні 2022 року депутат ірландського парламенту Томас Прінгл заявив, що захист заводу Aughinish Alumina від санкцій є лицемірним, і закликав уряд розглянути питання про перехід підприємства під державний контроль, щоб вивести його з-під впливу російських олігархів. У відповідь тодішній міністр Патрік О'Донован заперечив, що завод має якийсь зв'язок із «російською імперією», наголошуючи на його ролі як ключового роботодавця та постачальника сировини для європейської промисловості.

Історія Rusal та санкцій має своє передісторію. У 2018 році Міністерство фінансів США запровадило санкції проти самої компанії через її зв'язки з Дерипаскою. Це рішення спричинило справжній шок на світовому ринку алюмінію, спровокувавши різке зростання цін на метал та викликавши занепокоєння серед промисловців по всьому світу. Однак після того, як Дерипаска скоротив свою частку в материнській компанії Rusal EN+ Group до міноритарної, США погодилися виключити компанію з санкційного списку. Цей прецедент показав, наскільки потужним є лобістський потенціал компанії та наскільки глобальна алюмінієва промисловість залежить від безперебійної роботи Rusal.

Парадоксальність ситуації посилюється тим, що Європейський Союз, з одного боку, визнає критичну важливість глинозему. Європейська комісія закликала держави-члени створювати запаси цієї сировини як елемент захисту від ворожих держав, адже алюміній є життєво важливим для виробництва ракет, дронів, літаків та іншої військової техніки.

З іншого боку, блок не лише не заборонив експорт глинозему до росії, а й у лютому 2025 року запровадив заборону на імпорт алюмінію з росії, намагаючись позбавити Кремль доходів для фінансування війни. Це створює абсурдну ситуацію: Європа відмовляється купувати готовий російський алюміній, але охоче постачає росії сировину для його виробництва, яка потім використовується для виготовлення зброї, що вбиває українців.

Експерти пояснюють таку політику складним балансом інтересів усередині самого ЄС. Політики ЄС змушені знаходити баланс між потенційним впливом санкцій на росію та потенційним впливом цих же санкцій на власні економіки. Рішення не запроваджувати заборону на експорт глинозему може свідчити або про те, що в ЄС не вважають такий крок достатньо ефективним, або про те, що одна або декілька держав-членів визнали таку заборону такою, що суперечить їхнім національним інтересам.

Ірландія, де розташований завод, є одним із ключових бенефіціарів цієї політики. Міністерство закордонних справ та торгівлі Ірландії у своєму коментарі підкреслило, що глинозем не є санкційним товаром, тому його експорт до інших країн, включно з росією, не обмежується.

Особливу роль у цій історії відіграє географія постачання сировини для самого заводу Aughinish Alumina. Журналісти простежили ланцюг аж до витоків і з'ясували, що боксити, які переробляються в Ірландії, надходять з копалень, що також належать Rusal, у Гвінеї та Бразилії. У Західній Африці Rusal володіє трьома родовищами, а в бразильській Амазонії компанія має шахту, найбільшим акціонером якої є глобальний гірничодобувний та сировинний трейдер Glencore. Компанія Glencore, яка володіє 10-відсотковою часткою в материнській структурі Rusal, EN+ Group, у відповідь на запит журналістів заявила, що не має можливості коментувати комерційні рішення Aughinish Alumina.

Таким чином, перед нами постає замкнена система: російська компанія видобуває сировину в Африці та Південній Америці, переробляє її в Європі, а потім відправляє до Росії для виробництва алюмінію, який через мережу трейдерів потрапляє на оборонні заводи. Кожна ланка цього ланцюга є легальною, але в сукупності вона утворює механізм, який забезпечує російську військову машину критично важливим ресурсом.

Ситуація навколо Aughinish Alumina та її продукції є яскравою ілюстрацією того, як глобалізована промисловість може нівелювати ефект навіть найжорсткіших санкцій, якщо вони не є комплексними та всеосяжними. Поки Європейський Союз продовжує балансувати між геополітичними амбіціями та захистом власних економічних інтересів, вироблений в Ірландії глинозем продовжує свій шлях через Сибір до українських міст, перетворюючись на ракети, що руйнують лікарні та житлові квартали. Цей ланцюг постачання став символом тієї сірої зони, де легальність торгівлі вступає у кричущу суперечність із моральними зобов'язаннями та довгостроковими інтересами безпеки всього європейського континенту.

Розслідування OCCRP не лише задокументувало цю схему, а й поставило перед європейськими політиками незручне запитання: чи може стратегічний актив залишатися таким, якщо він працює на озброєння потенційного агресора? І чи не настав час, коли захист робочих місць та інвестицій має поступитися місцем імперативу колективної безпеки? Відповіді на ці запитання, які досі не отримані ні від Європейської комісії, ні від уряду Ірландії, визначатимуть, наскільки серйозно Європа ставиться до власних декларацій про підтримку України та стримування агресії.

Висновки:

- **Ірландський алюміній як стратегічна сировина для російського ВПК.** Найбільший у Європі завод Aughinish Alumina, розташований в Ірландії, з 2023 року спрямовує понад половину свого експорту до російських алюмінієвих заводів компанії Rusal.
- **Наявність прямого ланцюга постачання до підсанкційних виробників озброєнь.** Вироблений з ірландської сировини алюміній через московського трейдера Aluminium Sales Company (ASK) потрапляє до понад 40 компаній, що перебувають під санкціями Європейського Союзу.
- **Легальність операцій на тлі прогалів в санкційному режимі ЄС.** Попри те, що Європейська комісія визнає глинозем стратегічно важливим матеріалом та закликає до створення його запасів, експорт цієї сировини до Росії не заборонено.
- **Збереження впливу російського капіталу в стратегічній європейській промисловості.** Завод Aughinish Alumina належить російській компанії Rusal, яка уникла санкцій. Засновник компанії Олег Дерипаска, наближений до Володимира Путіна, перебуває під санкціями, однак сам актив залишився під контролем російського бізнесу.

Гаїті: як здолати банди, не зруйнувавши політичну систему? ⁹

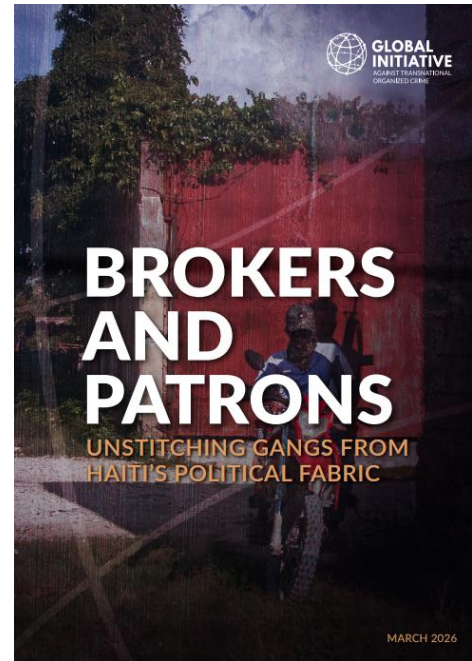
Гаїті входить у 2026 рік, оповите політичною невизначеністю та перспективою виборів, запланованих на серпень. Панівна стратегія безпеки, яка характеризується надмірною опорою на ударні безпілотники та очікуваним розгортанням нової військової місії під назвою Gang Suppression Force (GSF), ґрунтується на припущенні, що криза в Гаїті є двобічним конфліктом між державними силами та автономними злочинними угрупованнями.

Однак, як доводить у своєму аналізі GI-TOC, ця перспектива є не просто неповною — вона фундаментально хибна. Криза в Гаїті — це не повстанський рух і не класичний збройний конфлікт. Це глибоко вкорінена система політико-кримінального управління, в якій банди функціонують не як революціонери, що прагнуть повалити державу, а як незамінні посередники в політичному та економічному житті країни. Вони стали невід'ємною частиною механізмів розподілу влади, ресурсів і впливу. Щоб зруйнувати цю систему, стратегії мають змістити фокус із виключно силового тиску на комплексний, поетапний підхід, який спрямований на фінансові, судові та політичні мережі, що живлять це насильство.

Ландшафт насильства в Гаїті зазнав фундаментальних змін, вийшовши за межі контурів столичного регіону Порт-о-Пренса. Протягом 2025 року банди консолідували контроль над приблизно 90 відсотками столиці та, що ще більш критично, розробили та впровадили так звану «франчайзингову» модель, яка дозволяє їм проектувати свою владу далеко вглиб провінційних департаментів, зокрема Артибоніт і Центр. Ця модель, що нагадує методи таких транснаціональних злочинних організацій, як картель «Халіско» в Мексиці, дозволяє потужним столичним угрупованням — «Канаан», «5 Сегонд» і «400 Мавозо» — створювати або брати під свій контроль сателітні осередки на відстані багатьох кілометрів від своїх первинних баз. Ці мережі не залежать від географічно суцільної території; натомість вони діють як павутина, створюючи вузли в ключових стратегічних точках.

Метою є контроль над основними транспортними артеріями, місцевою економікою, включно з сільськогосподарським виробництвом, та остаточне виснаження і без того перевантажених державних сил безпеки. Насильство в Артибоніті більше не є локальним явищем; воно перетворилося на театр дій для складних, мережових злочинних коаліцій. Угруповання, які раніше діяли окремо, тепер координують свої дії, як це демонструє співпраця між «400 Мавозо» та місцевими бандами для контролю над стратегічним коридором RN1 та дестабілізації регіону, що є житницею країни. Ця децентралізація конфлікту розмиває лінії фронту, роблячи будь-яку спробу відвоювати територію вкрай складною, оскільки на одній ділянці держава може стикатися не з одним, а з кількома взаємопов'язаними злочинними осередками, які підтримують одне одного ресурсами та живою силою.

До цієї складної картини додається стрімке зростання впливу загонів самооборони, або так званих бригад (*vigilante brigades*). У відсутність ефективної держави ці озброєні цивільні формування стали першою та, подекуди, єдиною лінією захисту для багатьох громад, особливо в Центральному плато та деяких районах столиці. Їхній вплив, однак, виходить далеко за межі

⁹ <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2026/03/Brokers-and-patrons-Unstitching-gangs-from-Haitis-political-fabric-GI-TOC-March-2026.pdf>

безпекових функцій. Лідери бригад набули значної політичної ваги, організовуючи масові протести та спрямовуючи суспільне невдоволення на місцеву та національну владу. Вони перетворилися на могутніх політичних патронів, які можуть мобілізувати громадян так само ефективно, як і стримувати банди.

Це розмивання меж між цивільним захистом, політичним брокерством та державною безпековою структурою створює надзвичайно волатильну ситуацію. Перехід командира одного з таких загонів самооборони на бік ворожого кримінального угруповання «Гран Гріф» у жовтні 2025 року є показовим прикладом того, наскільки проникними є ці структури. Такі зміни часто сягають корінням у багаторічні місцеві конфлікти — земельні суперечки, політичні вендети та боротьбу за контроль над нелегальними ринками. Банди вміло використовують ці глибокі історичні тріщини в соціальній тканині, розпалюючи насильство та зміцнюючи власну владу. Відсутність функціональної системи кадастру, де менш як 5 відсотків земель зареєстровано, і тривала історія місцевих лідерів створюють ідеальне підґрунтя для того, щоб кримінальне управління пускало глибоке коріння, перетворюючи невеликі локальні суперечки на криваві збройні конфлікти.

Найкритичніший — і найбільш ігнорований — аспект гаїтянської кризи полягає у свідомій політичній стратегії самих банд. Усупереч революційній риториці таких лідерів, як Джиммі Шерізьє (на прізвисько «Барбекю»), ці угруповання не прагнуть знищити державу. Їхня мета є значно більш підступною і, водночас, більш інтегрованою: вони хочуть зробити себе незамінними для функціонування державного апарату. Вони досягли цього, опанувавши мистецтво політичного посередництва.

Сучасні гаїтянські банди — це брокери, які контролюють потоки ресурсів, безпеку та гуманітарний доступ між державними інституціями та населенням на підконтрольних їм територіях. Коли банди перекривають порти, блокують національні траси або закликають до повного закриття міста, як це було перед річницею битви при Вертьєр у листопаді 2025 року, вони не просто демонструють силу — вони демонструють свою здатність паралізувати всю країну. Змушуючи мешканців брати участь в інсценованих протестах на свою підтримку або закликаючи переселенців повертатися до своїх районів, вони намагаються легітимізувати свою владу в очах громади та представити себе стабілізаторами, захисниками та патронами.

Міжнародна та національна відповідь на цю складну політико-кримінальну екосистему страждає від того, що автори називають «політикою заперечення». Стратегії розробляються так, ніби банди діють у вакуумі, ігноруючи незручну реальність, що всі сектори — політичний, економічний і гуманітарний — взаємодіють зі збройними угрупованнями через неформальні домовленості. Контакти є неминучою необхідністю для звільнення заручників, доставки гуманітарної допомоги чи навіть для забезпечення роботи деяких підприємств.

Проте на політичному рівні ця реальність залишається неприйнятною для публічного обговорення, що створює критичну сліпу пляму. Арешти високопосадовців, як-от колишнього депутата Профана Віктора та політичної діячки Магалі Абітан, яких звинувачують у спрямуванні державних ресурсів на озброєння та фінансування банд, є рідкісними вікнами в цей закритий механізм. Вони демонструють, як доступ до публічних ресурсів може використовуватися для сприяння злочинній діяльності. Однак такі справи залишаються винятком. Відсутність прозорих і надійних судових процесів, здатних переслідувати цих політичних спонсорів, лише посилює цикл безкарності.

Безпекова відповідь, своєю чергою, була реактивною і тактично обмеженою. Використання ударних дронів, яке стало ключовим інструментом уряду, змусило лідерів банд адаптуватися (вони будують підземні укриття, оточують себе цивільними), але не призвело до нейтралізації жодного з ключових лідерів. Натомість ця тактика призвела до значних втрат серед цивільного населення, особливо коли банди почали використовувати людей як живий щит. Це перетворює

безпекові операції на руйнівну міську війну, яка дає короткострокові територіальні здобутки, але відчужує місцеві громади та поглиблює травму, роблячи довгострокове примирення практично неможливим.

На тлі цієї кризи Гаїті готується до виборів, запланованих на серпень 2026 року. Політичний перехід, що відбувся після завершення мандату Перехідної президентської ради на початку лютого, був напруженим і продемонстрував крихкість нинішньої структури управління. Проведення виборів без попереднього демонтажу політико-кримінальних мереж, які лежать в основі насильства, є вкрай ризикованою траєкторією. Понад половина з приблизно шести мільйонів зареєстрованих виборців проживають у департаментах Вест і Артибоніт, які є епіцентрами збройного конфлікту. У цих умовах сам виборчий процес стає вразливим до захоплення.

Лідери банд уже позиціонують себе як постачальники голосів, а масове переміщення населення та втрата документів робить традиційну організацію голосування практично неможливою. Автори звіту наголошують: легітимність виборів вимірюватиметься не технічною якістю голосування, а тим, чи вдасться змінити підпорядковану структуру влади, де доступ до ресурсів і політичного представництва контролюють посередники, які спираються на насильство. Вибори, проведені за таких умов, ризикують перетворитися на демократичний фасад, який лише легітимізує тих самих посередників, які сьогодні контролюють насильство та потоки ресурсів, закріплюючи статус-кво замість того, щоб змінювати його.

Висновки:

- **Банди в Гаїті — це не бунтівники, а вбудовані політичні посередники.** Вони не прагнуть повалити державу, а намагаються стати незамінними брокерами, які контролюють доступ до ресурсів, територій і виборців.
- **Політико-кримінальна система залишається недоторканою, попри зміну тактики.** Арешти лідерів банд або тимчасове відвоювання територій не дають довгострокового ефекту, оскільки фінансові мережі, корупційні зв'язки та політичне прикриття, що живлять злочинні угруповання, не зазнають системного удару.
- **Вибори без попереднього розриву політико-кримінальних зв'язків є ризикованими.** Проведення голосування в умовах, коли банди контролюють значні території та позиціонують себе як постачальники голосів, загрожує не демократичним оновленням, а легітимізацією існуючої системи кримінального посередництва під демократичною вівіскою.

Шлях вперед, як його окреслює аналіз GI-TOC, вимагає фундаментального стратегічного переосмислення.

Перший і найважливіший крок — відмовитися від фікції, що банди є зовнішніми ворогами, і визнати систему політико-кримінальних відносин структурною характеристикою кризи. Це означає перехід від розрізнених операцій до системного підриву політичної економіки насильства.

Водночас потрібна судова стратегія, яка дозволить притягувати до відповідальності не лише лідерів банд, але й їхніх політичних та економічних спонсорів. Спеціалізовані антикорупційні та судові підрозділи, створені в квітні 2025 року, мають потенціал стати ключовим інструментом у цій боротьбі, але вони залишаються

критично недофінансованими та потребують негайної міжнародної підтримки.

Крім того, будь-які дискусії про роззброєння, демобілізацію та реінтеграцію (DDR) мають ґрунтуватися на чіткому концептуальному підході та уроках минулих невдалих ініціатив. Потрібна реалістична дорожня карта, яка відокремить лідерів від тисяч молодих бойовиків, забезпечуючи їм освіту, психосоціальну підтримку та альтернативні засоби до існування.

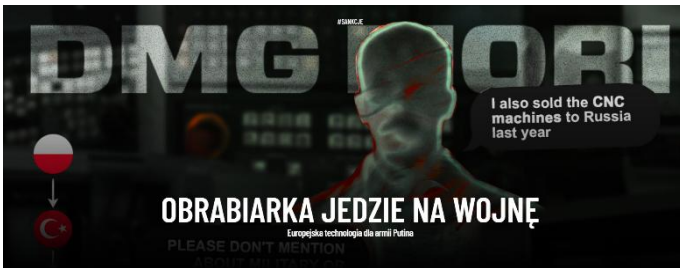
Розгортання нової міжнародної місії Gang Suppression Force (GSF) навесні 2026 року може стати поворотним моментом, але лише за однієї умови. Її концепція операцій має бути інтегрована в ширшу політичну, економічну та судову стратегію. Силовий підхід, який не враховує фінансову інфраструктуру, політичну вкоріненість та людський вимір кримінального управління, приречений на провал, якого зазнали його попередники.

Ключове питання для Гаїті більше не полягає в тому, що має бути першим: мир чи вибори. Головне питання полягає в тому, чи буде політична влада в країні й надалі розподілятися через механізми примусового посередництва, чи першим справжнім актом демократичної трансформації стане свідоме та системне демонтування політичних і кримінальних мереж, які тримають націю в заручниках.

Це вимагатиме не лише потужної безпекової операції, але й стійкої відданості справедливості, глибокого занурення в складну реальність місцевої влади та щирого бажання поставити голоси громадянського суспільства у центр процесу ухвалення рішень.

Рекомендовані матеріали

Тиха експансія: як польські верстати опинилися на службі російського ВПК ¹⁰

Минуло чотири роки з того дня, як росія розпочала повномасштабне вторгнення в Україну, сподіваючись на блискавичну перемогу та безкарність. Захід відповів безпрецедентним санкційним тиском — пакетами обмежень, які мали перекрити москві доступ до критичних технологій,

підірвати її військово-промисловий комплекс і змусити кремль переглянути свої агресивні плани. Європейський Союз, Сполучені Штати, Велика Британія та інші союзники запровадили тисячі обмежень, спрямованих на ізоляцію російської економіки. Проте, як свідчить нове журналістське розслідування, західний підхід до санкцій виявився не більш ніж паперовим бар'єром, який росія долає з вражаючою легкістю, використовуючи прогалини в законодавстві, корупцію, посередників із третіх країн та, що найприкріше, недостатню пильність самих європейських виробників.

У центрі цієї схеми опинилися верстати з програмним керуванням (CNC), вироблені в польському місті Плешеві. Саме на таких верстатах виготовляються корпуси крилатих ракет «Калібр» і X-101, елементи систем наведення, авіоніка для винищувачів, корпуси боеголовки та інші компоненти, які щодня вбивають мирних українців, руйнують лікарні, школи та житлові квартали. Попри ембарго, спеціалізовані токарні та фрезерні верстати, виготовлені компанією DMG MORI Poland (відомою в місті як легендарний «Famot»), продовжують потрапляти до рук російського оборонно-промислового комплексу завдяки складним ланцюгам постачання, що ведуть через Туреччину, Казахстан, Вірменію, ОАЕ та інші юрисдикції, а також системній бездіяльності контролюючих органів у самій Польщі та Європі.

Плешев, невелике 16-тисячне місто, десятиліттями асоціювався з виробництвом високоточного обладнання. Історія місцевого заводу сягає кінця XIX століття, коли тут виникла невелика слюсарна майстерня, що з часом перетворилася на потужне підприємство, відоме пізніше як FAMOT. У 1999 році завод був приватизований, а згодом перейшов під контроль німецько-японського концерну DMG MORI — одного з найбільших світових гравців у верстатобудуванні. З того часу підприємство пережило стрімку модернізацію. Сьогодні DMG MORI Poland є

¹⁰ <https://frontstory.pl/obrabiarka-lamie-sankcje/>

найбільшим виробником обробних верстатів у Польщі та Центральній Європі, річний дохід якого перевищує 210 мільйонів злотих, а кількість працівників сягає понад 730 осіб. У місті компанія є найбільшим роботодавцем, вона фінансує класи-патронати в місцевих школах, виплачує стипендії майбутнім механікам та операторам верстатів, формуючи кадровий резерв.

Саме в цих цехах створюються технології, які згодом опиняються в епіцентрі найкривавішого конфлікту в Європі з часів Другої світової війни. Верстати CNC, що виходять із Плешева, класифікуються як товари подвійного призначення (dual-use). Це означає, що вони можуть використовуватися як для цілком мирного, цивільного виробництва — автомобільної промисловості, медичного обладнання, аерокосмічної галузі, так і для створення озброєнь. Саме ця подвійна природа робить їх такими цінними й водночас такими небезпечними. У Європейському Союзі верстати CNC належать до категорії «високого пріоритету», їхній експорт до країн, що перебувають під санкціями, мав би бути неможливим без ретельної перевірки та спеціальних дозволів. На практиці ж виявилось, що правила існують лише для тих, хто не має бажання їх обходити.

Журналісти видання FRONTSTORY.pl разом із колегами з українського центру StateWatch провели власний експеримент, який із цинічною простотою продемонстрував існуючу прогалину в системі контролю. Створивши фіктивну російську компанію, яка нібито постачає обладнання для російської армії, вони звернулися до турецького посередника — фірми Pyramid Muhendislik Ticaret. Співрозмовник на ім'я Білал, не виявивши жодного сумніву чи тривоги, з ентузіазмом запропонував допомогу в придбанні верстатів. Його реакція свідчила про те, що таке замовлення є для нього рутинною справою, звичним бізнес-процесом, налагодженим і відпрацьованим до дрібниць.

«Я продавав верстати CNC до росії минулого року. Купував у Європі й допомагав з експортом. Платежі були переказом, тому потрібні посередники», — пояснив він журналістам із такою буденністю, ніби йшлося про торгівлю зерном чи текстилем. Посередник надав доступ до величезного каталогу західних верстатів, серед яких чільне місце займала продукція DMG MORI, включно з моделлю CLX-350, яка виробляється саме в Плешеві. Білал зізнався, що доставка верстатів до росії не становить жодної проблеми, адже існують відпрацьовані маршрути, перевірені перевізники та схеми оплати, які дозволяють приховати кінцевого отримувача.

Цей випадок — лише вершина величезного айсберга. Аналіз митних даних, проведений журналістами, показав, що з початку повномасштабної війни з Туреччини до росії офіційно надійшло щонайменше 48 партій верстатів, вироблених у Плешеві. Формально вони проходили в документах як призначені для «мирних цілей», але кінцевими отримувачами ставали підприємства, що працюють на російську оборонку.

Один із таких ланцюгів веде до петербурзької фірми SATURN EK LLC, яка з лютого 2024 року перебуває під санкціями США, а згодом потрапила й під обмеження України та Швейцарії. У липні 2024 року через турецького посередника OTL Uluslararası Dış Ticaret (сама фірма потрапила під санкції у 2025 році) SATURN отримав партію верстатів із Плешева вартістю понад 100 тисяч доларів. А в листопаді того ж року до росії вирушив уживаний токарний верстат Fatot вартістю понад 80 тисяч доларів. У документах цей верстат було позначено як обладнання «високого пріоритету», тобто чутливе з точки зору безпеки, що, однак, не завадило його відправці.

Особливо тривожним є те, що засновник SATURN EK LLC, Юрій Скроцький, також контролює іншу фірму — SNABZHENIE, яка після початку вторгнення отримала державні контракти на сотні мільйонів рублів. Клієнтами цієї структури є виключно підприємства зі списку санкційних. Серед них — концерн «Морінсис-Агат», один із найбільших виробників систем управління вогнем для балістичних ракет, що базується в Москві; «Ізмруд», який спеціалізується на виробництві радарів для протиповітряної оборони; Науково-виробничий центр СПП, що створює системи

для винищувачів Су-27 та ударних гелікоптерів Ка-52, які активно застосовуються на фронті; Новосибірський приладобудівний завод (НВЗ), що виробляє стрілецьку зброю та високоточну оптику; а також Науково-дослідний інститут гідрозв'язку «Штиль», який забезпечує засобами зв'язку російський військово-морський флот. Усі ці підприємства є ключовими ланками російського військово-промислового комплексу, і кожне з них перебуває під міжнародними санкціями.

Схеми обходу санкцій давно стали системними та витонченими. Як зазначають експерти британського аналітичного центру RUSI (Royal United Services Institute), проблема полягає не лише в недосконалості законодавства, а й у відсутності політичної волі для його неухильного виконання. Європейський Союз і Сполучені Штати не завжди узгоджують свої списки санкцій, що створює юридичні прогалини. Особливо загострилася ця проблема після змін у політичному керівництві Вашингтона, коли президент Дональд Трамп розпустив спеціальні підрозділи, відповідальні за координацію санкцій з ЄС. У результаті списки перестали бути синхронізованими, як раніше, чим активно користуються посередники.

Однак головною рушійною силою цього підпільного ринку є навіть не неузгодженість між союзниками, а цілеспрямована, системна діяльність російського Головного розвідувального управління (ГРУ). Згідно з даними Естонської служби зовнішньої розвідки, яка опублікувала детальний звіт на цю тему, близько сотні офіцерів військової розвідки росії сьогодні займаються виключно тим, що відстежують коди продукції, домовляються про ціни та вибудовують логістичні ланцюги для імпорту заборонених товарів. ГРУ активно створює нові компанії за кордоном, часто вступаючи в партнерство з місцевими бізнесменами, які можуть не здогадуватися про справжню природу угод. Розвідка використовує міжнародні торговельні ярмарки для налагодження контактів із постачальниками, а також залучає до співпраці російські логістичні фірми, які мають багаторічний досвід роботи на міжнародних ринках. Завдання ГРУ — не просто придбати обладнання, а створити стійкі, відтворені канали постачання, які будуть працювати навіть в умовах посилення санкційного тиску.

У цьому контексті позиція польської прокуратури, митних органів та контролюючих інституцій викликає глибоке занепокоєння. Коли журналісти звернулися до DMG MORI Poland із запитаннями про виявлені факти, представники компанії спочатку уникали відповіді, не відповідали на телефонні дзвінки та письмові запити. Лише під тиском необхідності надати відповідь перед публікацією матеріалу, компанія виступила з офіційною заявою. У ній наголошувалося, що DMG MORI завжди «повністю і без винятків дотримувалася всіх правил експортного контролю», що компанія «не може нести відповідальність за дії третіх осіб, які незаконно експортують їхню продукцію», і що «ми не можемо виключити, що треті особи могли придбати машини та незаконно їх експортувати». Ця заява викликає низку критичних запитань. Адже продукція DMG MORI підлягає суворому контролю, і компанія, як виробник, зобов'язана знати, кому та за яких умов вона продає своє обладнання. Посилання на «третіх осіб» виглядає спробою зняти з себе відповідальність, особливо з огляду на те, що звіт концерну за перше півріччя 2025 року містить інтригуючу деталь.

У фінансовому звіті DMG MORI AG зазначено, що до структури групи як асоційована компанія входить російська «Vershina Operation» у місті Наріманов в Астраханській області, яка продовжує вести діяльність, ідентичну іншим підрозділам DMG MORI. Формально після націоналізації заводу в Ульяновську російською владою концерн заявив про вихід з росії. Але існування асоційованої компанії, яка веде бізнес у російській глибинці, ставить під сумнів повноту цього виходу та ставить питання про реальний рівень залученості та контролю з боку материнської структури. Юристи, які спеціалізуються на санкційному праві, зазначають, що навіть непряма присутність на російському ринку через асоційовані структури може бути порушенням духу, а іноді й букви санкційних режимів.

На запити журналістів не відповіли ні турецькі посередники (Pyramid Muhendislik та OTL), ні польське Міністерство розвитку і технологій, яке видає дозволи на торгівлю товарами подвійного призначення. Крайова податкова адміністрація (KAS), яка мала б здійснювати контроль за експортом таких чутливих товарів, також не змогла надати інформацію щодо перевірок експорту верстатів CNC із Польщі. Відповідь чиновників звелася до формального запевнення, що «документи ретельно перевіряються», але конкретних даних про перевірки партій, що вирушали до Туреччини, а звітти — до росії, надано не було.

Правник Роберт Соха з Intelligence Group, який спеціалізується на питаннях санкційного комплаєнсу, наголошує, що кожен підприємець, особливо в секторі товарів подвійного призначення, зобов'язаний розробити власну програму відповідності санкціям. Така програма має включати не лише формальні застереження в контрактах, так звані «no-Russia clause» (заборона реекспорту до росії), а й поглиблену перевірку контрагентів.

Експортер повинен оцінити ризик того, що його турецький партнер може перенаправити товар до росії, проаналізувати структуру власності компанії-посередника, її ділову репутацію, наявність зв'язків із російськими фірмами. На практиці ж, як показало розслідування, навіть пряма пропозиція продати верстат для російської армії не викликає в посередника жодних запитань. Це свідчить про те, що бізнес адаптувався до нових реалій швидше, ніж державні інституції, і що подібні схеми стали масовим явищем.

Проблема виходить далеко за межі одного підприємства чи навіть однієї країни. За оцінками, наведеними в розслідуванні, до 70 відсотків усіх верстатів CNC у росії мають імпортне походження, з них близько 80 відсотків працюють на оборонну промисловість. З лютого 2022 року понад 1400 верстатів різних типів потрапили до 170 російських заводів, що виробляють зброю. Це означає, що російський ВПК не тільки не зупинився після запровадження санкцій, але й продовжує модернізуватися, використовуючи західні технології, здобуті в обхід обмежень. Ключову роль у цьому відіграють країни-посередники: Туреччина, Казахстан, Вірменія, Узбекистан, Об'єднані Арабські Емірати, Китай та інші. Через їхні порти, склади та митниці проходять вантажі, які потім змінюють маркування, країну походження та кінцевого отримувача, щоб безперешкодно в'їхати на територію російської федерації.

ЄС продовжує запроваджувати нові пакети санкцій, але, як свідчить історія з плешевськими верстатами, жоден із них не здатен зупинити потік, доки не буде створено дієвого механізму притягнення до відповідальності не лише прямих порушників у росії, але й європейських виробників та посередників, які, свідомо чи через кримінальну недбалість, дозволяють своїй продукції жити військовою машиною кремля. Юристи наголошують, що для реального впливу на ситуацію необхідно не лише розширювати списки санкцій, а й створювати спеціалізовані органи з розслідування таких порушень, які мали б право проводити обшуки, вилучати документи, заморожувати активи та ініціювати кримінальні провадження щодо компаній, причетних до обходу санкцій.

Ситуація з DMG MORI Poland є яскравим індикатором ширшої проблеми: західний бізнес, формально покинувши російський ринок, часто продовжує брати участь у його наповненні через складні ланцюги посередників, користуючись правовою невизначеністю та відсутністю жорсткого контролю з боку власних урядів. Це створює небезпечний прецедент: компанії можуть публічно заявляти про свою відповідальність і дотримання етичних стандартів, а тим часом їхня продукція продовжує працювати на війну. У заявах про корпоративну соціальну відповідальність з'являються гасла про підтримку України, а в реальності — верстати цих компаній виготовляють компоненти для ракет, що летять на українські міста.

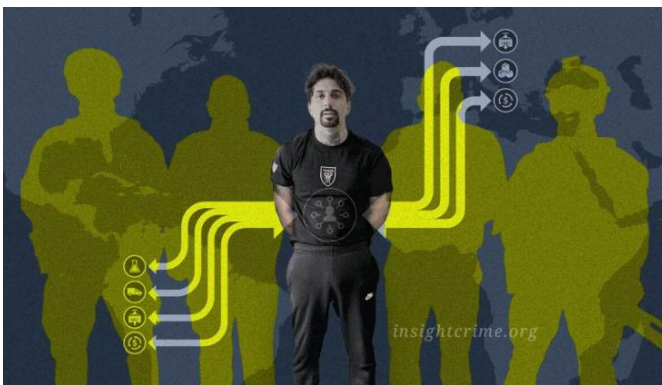
Поки обладнання продовжує прибувати до російських оборонних заводів, підтримуючи виробництво ракет, які вбивають українців, питання про ефективність санкційної політики залишається відкритим. Відповідь на нього потребує не просто чергового пакету обмежень, а

фундаментальної зміни підходу. Необхідно переходити від декларацій до реальних розслідувань, створювати спеціалізовані санкційні підрозділи в прокуратурах та митницях країн ЄС, забезпечувати нерозривну координацію між союзниками, обмінюватися розвідувальними даними про схеми обходу санкцій і, зрештою, бути готовими карати порушників — навіть якщо вони є великими платниками податків, роботодавцями для сотень людей і важливими елементами місцевої економіки.

Без цього санкції залишатимуться не більш ніж політичним ритуалом, а російська військова машина — безперервно працювати на західних технологіях, які мали б слугувати миру, а не руйнуванню.

Інші новини

Справа «Долларіно»: Еволюція системи наркотрафіку в Європі ¹¹

Останні події італійського правосуддя, зокрема екстрадиція та майбутній суд над Емануеле Грегоріні, на прізвисько «Долларіно», проливають яскраве світло на фундаментальну трансформацію світової наркоіндустрії.

Те, що десятиліттями будувалося як вертикально інтегровані структури, де південноамериканські виробники контролювали ланцюжок аж до

європейських вулиць, сьогодні перетворюється на складну, багаторівневу мережеву систему. У центрі цієї системи опиняються не традиційні «боси» з хрещеними батьками та пишними церемоніями посвячення, а нове покоління посередників — брокерів, чия головна перевага полягає у гнучкості, мобільності, відсутності прямої прив'язки до жорстких ієрархій та, найголовніше, у здатності мінімізувати ризики для ключових гравців.

Справа «Долларіно» ілюструє цей перехід якнайкраще, демонструючи, як європейські мафіозні синдикати адаптуються до латиноамериканських реалій, делегуючи ключові функції «вільним агентам», які не є частиною формальної структури кланів, але володіють критичними знаннями, мовними навичками, зв'язками та готовністю працювати в зонах високого ризику.

Історія Емануеле Грегоріні, відомого в кримінальних колах як «Долларіно», є показовою для розуміння сучасної геополітики наркотрафіку. Заарештований у березні 2025 року в Колумбії, екстрадований до Італії у березні 2026-го після тривалих переговорів між правоохоронними органами обох країн, він постане перед судом у рамках гучної справи «Hidra». Італійське обвинувачення стверджує, що Грегоріні був ключовим сполучним елементом для так званої «Системи Ломбардо» — стратегічного альянсу, що об'єднує три найпотужніші італійські мафіозні угруповання: 'Ндрангету, Коза Ностру та Каморру. Цей альянс, про існування якого правоохоронці підозрювали роками, отримав документальне підтвердження саме завдяки розслідуванням, що розпочалися ще у 2023 році. Масштаби цього об'єднання вражають: на сьогодні вже засуджено 62 члени мережі, а ще 45 осіб перебувають на лаві підсудних. Ці цифри свідчать не просто про успішну оперативну роботу, а про те, що слідству вдалося проникнути в саме серце координаційного механізму, який десятиліттями залишався невидимим.

¹¹ <https://insightcrime.org/news/italian-broker-evolution-global-drug-trade/>

Однак важливим є не стільки сам факт участі Грегоріні в цьому альянсі, скільки характер його діяльності в Латинській Америці. Грегоріні вийшов далеко за межі простого представництва інтересів Каморри, одного з найстаріших європейських злочинних синдикатів. Він став оператором, який безпосередньо займався координацією логістики на місцях. Документи справи свідчать, що він особисто працював із різними кримінальними структурами в Бразилії, Колумбії та Панамі, узгоджував маршрути, займався організацією контейнерних відвантажень і навіть, за деякими даними, брав участь у розподілі фінансових потоків між європейськими замовниками та латиноамериканськими постачальниками. Іншими словами, він був тим, хто забезпечував “стиковку” між попитом у Європі та пропозицією в Андах, виступаючи в ролі своєрідного “менеджера”, який бачив весь ланцюжок від початку до кінця.

Саме тут ми спостерігаємо ключову тенденцію, яка визначає сучасний наркотрафік: підвищення ролі брокера як гаранта стабільності. Брокери, такі як “Долларіно”, створюють умови для безпечної взаємодії між різнорідними групами, які часто не довіряють одна одній. У світі, де ‘Ндрангета може не знати тонкощів внутрішньої політики клану Гайтаністас, а колумбійські виробники не мають прямих каналів зв’язку з корумпованими чиновниками в порту Роттердама, брокер стає універсальним перекладачем — не лише мовним, але й культурним, процедурним. Вони виступають у ролі своєрідних “менеджерів середньої ланки”, які беруть на себе операційні ризики, дозволяючи верхівкам організованих злочинних угруповань залишатися в тіні. Їхня цінність полягає у здатності швидко орієнтуватися в мінливому ландшафті, знаходити потрібних корупціонерів у портах, домовлятися з місцевими угрупованнями про безпечний прохід вантажів та, що найважливіше, вибудовувати довгострокові ланцюжки поставок, які важко відстежити навіть для найкращих розвідувальних апаратів.

Особливу увагу в документі привертає опис того, як саме Грегоріні діяв у Латинській Америці. Його маршрут пролягав через три ключові країни — Колумбію, Бразилію та Панаму. Кожна з них відіграє свою унікальну роль у кокаїновому конвеєрі до Європи. Колумбія залишається головним виробником, де Грегоріні встановлював зв’язки з такими потужними структурами, як “Костеньос” та “Гайтаністас”. Це угруповання, яке вважається найпотужнішим кримінальним об’єднанням у сучасній Колумбії, контролює не лише зони вирощування коки та лабораторії, але й, що критично, гарантує міжнародним покупцям доступ до великих партій — обсяги, про які дрібніші виробники навіть не мріють. Гайтаністас створили вертикально інтегровану структуру всередині самої Колумбії, де вони відповідають за виробництво, але при цьому покладаються на менші кримінальні групи для транспортування до ключових портів відвантаження, зберігання та безпосереднього заповнення контейнерів. Ця модель дозволяє їм масштабувати операції без непомірного зростання власних ризиків.

Бразилія та Панама, своєю чергою, виступають як критичні транзитні хаби — порти, через які проходить основний потік наркотиків, що прямують до Європи. Панама, з її стратегічним каналом та надзвичайно високим вантажообігом, десятиліттями є “вузьким місцем” світової торгівлі, і кримінальні структури давно навчилися використовувати її географічну вразливість. Бразильські порти, особливо Сантус та Ріо-де-Жанейро, стали одним із головних плацдармів для відправлення кокаїну до Європи, часто через Африку (особливо країни Західної Африки, такі як Гвінея-Бісау та Сенегал) або прямим трансатлантичним маршрутом. Перебуваючи безпосередньо в цих точках, “Долларіно” міг контролювати якість “послуг”, які надають місцеві спеціалізовані групи, що займаються “контамінацією” контейнерів. Його присутність у цих країнах була не випадковою — він був там, де відбувається найбільш ризикована та технологічно складна частина логістики: завантаження наркотиків у потік законної міжнародної торгівлі.

Цей аспект є надзвичайно важливим для розуміння того, наскільки глибоко спеціалізований сучасний наркотрафік. Як зазначається в матеріалах справи, самі брокери, як правило,

безпосередньо не займаються фізичним приховуванням наркотиків — цим займаються вузькоспеціалізовані команди, які можна назвати “субпідрядниками”. У Бразилії, Колумбії та Панамі існує ціла екосистема кримінальних підрядників. Ці групи діють у тісному симбіозі з корупційними мережами, що охоплюють портових працівників, митників, інспекторів санітарного контролю та співробітників судноплавних компаній. Без їхньої участі неможливо провезти контейнер із кокаїном через зони сканування та багаторівневий контроль, який існує в сучасних міжнародних портах.

Завдання брокера — зібрати цю розрізнену команду фахівців в єдиний робочий механізм, забезпечити фінансування, скоординувати графіки руху суден та гарантувати, що вантаж буде доставлений без втрат. Така модель “аутсорсингу” ризику робить злочинну інфраструктуру надзвичайно живучою: навіть якщо одна група спеціалістів викрита або один портовий термінал посилює контроль, брокер швидко знаходить інших, не порушуючи загальної структури поставок.

Феномен “Долларіно” також ілюструє зміну поколінь в організованій злочинності. Сучасні брокери — це часто молоді люди, які не обтяжені багаторічними ритуалами та сімейними традиціями традиційних мафіозних структур, але при цьому володіють високим рівнем мобільності, володіють кількома мовами та мають навички ведення міжнародного бізнесу. Вони не є «солдатами» Каморри чи ‘Ндрангети в класичному розумінні — вони не складають присяги кров’ю, не мають фіксованого місця в ієрархії і часто діють як незалежні підприємці, що робить їх менш вразливими до ієрархічного тиску з боку традиційних членів мафіозних родин. Їхній арешт, як би серйозно він не вплинув на окремі операції, не завдає непоправної шкоди верхівці злочинних синдикатів.

Для мафіозних босів використання таких операторів — це спосіб створити буфер безпеки навколо себе, зберігаючи контроль над прибутками, але мінімізуючи юридичні ризики. Коли “Долларіно” затримали в Колумбії, це, безумовно, завдало удару по конкретних операціях, але верхівка “Системи Ломбардо”, ймовірно, вже знайшла або готує нового брокера, який займе його місце.

Масштаби розслідування, в рамках якого вже засуджено 62 члени мережі, а ще 45 постають перед судом, свідчать про високий рівень консолідації зусиль правоохоронних органів Італії та країн Латинської Америки. Зокрема, згадана у справі операція “Hidra” демонструє, що європейські слідчі дедалі частіше працюють на випередження, інвестуючи в аналітику та міжнародну координацію. Проте, як показує справа “Долларіно”, ця консолідація змушена наздоганяти еволюцію самої злочинної системи, де бюрократичні кордони між державами вже давно не є перешкодою для брокерів, які, навпаки, використовують глобалізацію торгівлі та логістики у своїх інтересах. Вони вільно переміщуються між країнами, змінюють документи, використовують складні схеми фінансування через криптовалюти та офшорні юрисдикції, роблячи себе практично невловимими до моменту, коли відбувається критична помилка або хтось із партнерів іде на співпрацю зі слідством.

Майбутній процес у квітні 2026 року обіцяє стати не просто черговим вироком у довгій низці антимафіозних процесів, а детальним розбором того, як італійська мафія та латиноамериканські картелі переформатують свій бізнес, роблячи ставку на “людей-невидимок”. Показання, які можуть прозвучати в суді, потенційно здатні привідкрити завісу над тим, як саме відбувається комунікація між європейськими замовниками та латиноамериканськими постачальниками, які методи використовуються для відмивання багатомільярдних прибутків і, найголовніше, як брокери на кшталт “Долларіно” стають тією критичною ланкою, без якої сучасний трансатлантичний наркотрафік уже неможливий.

Справа “Долларіно” — це історія не просто про одного злочинця, це історія про те, як глобальна економіка наркотиків знаходить нові, більш складні та стійкі форми існування, адаптуючись до

будь-яких викликів, які кидають їй правоохоронні системи по обидва боки Атлантики. І поки триває підготовка до суду, сам факт існування такої постаті, як “Долларіно”, підтверджує просту істину: у війні з наркомафією перемагає не той, хто арештовує окремих гравців, а той, хто здатен зруйнувати сам принцип їхньої взаємодії — а цього, як свідчить зростання ролі брокерів, поки що не відбувається.

Для загального розвитку

НПО у 5-му раунді взаємних оцінок: уроки перших оцінок за нової методології¹²

П'ятий раунд взаємних оцінок FATF, офіційно розпочатий у 2024 році на підставі Методології, прийнятої у лютому 2022 року, знаменує собою принципово новий етап у глобальній архітектурі нагляду за імплементацією міжнародних стандартів ПВК/ФТ/ФР. На відміну від попереднього, четвертого раунду, який тривав у середньому близько десяти років, новий цикл скорочений до шести років, що саме

по собі є сигналом якісно вищого темпу очікуваних інституційних перетворень та посиленого механізму наступного контролю. Вже на рівні структурної архітектури новий раунд демонструє принципові відмінності: відтепер ефективність фінансового сектора та сектора ВНУП оцінюється окремо, що дозволяє формувати цільові, а не загальні рекомендації; Рекомендації за результатами оцінок мають бути орієнтованими на конкретні дії та терміни, а не на декларативний документальний комплаєнс. Аналіз перших взаємних оцінок, проведених у рамках цього раунду, виявляє цілий ряд системних закономірностей, що мають пряме і безпосереднє практичне значення для усіх учасників глобальної системи ПВК/ФТ.

Найбільш чутливим і дискусійним тематичним блоком у перших взаємних оцінках 5-го раунду стало питання відповідності держав переглянутій Рекомендації 8 FATF щодо неприбуткових організацій (НПО). Сутність реформи Р.8 полягає у принциповій відмові від попереднього формулювання, що вважало весь сектор НПО «особливо вразливим» до зловживань у сфері фінансування тероризму (ФТ). Натомість нова редакція стандарту виходить із презумпції пропорційності: держави зобов'язані застосовувати заходи нагляду та дотримання вимог лише до тієї категорії НПО, яка, виходячи з обґрунтованої оцінки ризиків, несе реальний ризик залучення до ФТ, не поширюючи ці заходи нерозбірливо на весь сектор.

Команди з оцінки 5-го раунду зафіксували, що переважна більшість досліджуваних юрисдикцій страждає від одного і того ж хронічного дефіциту: відсутності належної доказової бази для обґрунтування ризик-орієнтованого підходу до регулювання НПО. Оновлена Р.8 прямо вимагає, щоб будь-яка класифікація НПО базувалася на задокументованій оцінці ризиків, що враховує обсяги ресурсів організацій, географію їх діяльності, профіль донорів та бенефіціарів, специфіку операційного середовища та попередні випадки зловживань. Суто загальні припущення чи тотальне охоплення більше не є прийнятним методологічним підходом. Паттерн, який послідовно фіксують оцінювачі, такий: кількість держав із активним правовим регулюванням сектора НПО зростає, однак якість реалізації цього регулювання і докази його пропорційності залишаються слабкою ланкою.

¹² <https://www.linkedin.com/pulse/fatf-npos-round-5-lessons-from-first-three-mutual-evaluation-nel-yuf6c/?trackingId=nCMgqppnT9yLWxd0bwEQtQ%3D%3D>

Ключовою методологічною та процедурною новелою, яка безпосередньо формує профіль готовності до оцінки у питаннях НПО, стало запровадження у липні 2025 року FATF принципово нового механізму ідентифікації та усунення «ненавмисних наслідків» (unintended consequences). Ця процедура, унікальна в контексті всієї попередньої практики FATF, дозволяє державам-членам, МВФ та Світовому банку формально поставити перед Пленарним засіданням питання про те, що конкретна юрисдикція застосовує Стандарти FATF у спосіб, який незаконно обмежує, дискредитує або підриває законну діяльність НПО. Цей механізм функціонує паралельно та незалежно від самого процесу взаємних оцінок, забезпечуючи безперервний зовнішній контроль за практикою імплементації навіть у період між оцінками. Для юрисдикцій, що перебувають у графіку майбутніх оцінок, ця новація означає подвійне операційне навантаження: одночасно демонструвати достатність правової бази для запобігання ФТ через НПО — і водночас доводити, що ця ж база не є надмірно обтяжливою для організацій з доведено низьким профілем ризику.

Важливим структурним елементом перших оцінок 5-го раунду стала також чутливість FATF до правозахисного та інклюзивного виміру імплементації Р.8. Пленарна Декларація FATF 2024 року в рамках дворічного президентства Мексики виразно підкреслила важливість уникнення ненавмисних наслідків, прямо пов'язавши цю проблематику з глобальними пріоритетами розширення фінансового доступу та дотримання прав людини у фінансовій системі. У практичному вимірі це означає, що команди з оцінки в ході обов'язкового візиту зобов'язані проводити зустрічі не лише з представниками органів фінансового нагляду, фінансової розвідки та правоохоронних структур, але й безпосередньо з НПО та структурами громадянського суспільства. Мета — отримання незалежного підтвердження або спростування декларованого регулятором балансу між вимогами безпеки та операційною свободою сектора. Відповідно, у тих юрисдикціях, де НПО публічно скаржаться на надмірні регуляторні вимоги, наражаються на відмову у банківському обслуговуванні через де-ріскінг або зазнають переслідувань з боку влади під виглядом AML-нагляду, команди з оцінки отримали чіткий мандат — класифікувати такі факти як безпосереднє порушення вимог нової редакції Р.8.

Підсумовуючи, досвід перших взаємних оцінок 5-го раунду у питаннях НПО малює принципово новий профіль готовності, необхідний для успішного проходження оцінки: недостатньо мати добре написане законодавство щодо НПО — принципово необхідно документально підтвердити, що його практичне застосування є чітко пропорційним, емпірично обґрунтованим та реально ефективним як у захисті сектора від зловживань ФТ, так і у збереженні операційного простору для законної благодійної та правозахисної діяльності. Держави, що не оновили свої стратегічні рамки стосовно НПО у відповідь до нової редакції Р.8, а також ті, де органи нагляду не провели належної секторальної оцінки ризиків, ризикують отримати за Безпосереднім Результатом 10 вкрай незадовільні оцінки, що тягне за собою небезпеку потрапляння до режиму посиленого моніторингу та погіршує міжнародний репутаційний статус юрисдикції.

Справа Paywiser Limited: аналіз правозастосовних дій FCA щодо платіжних установ та операцій з криптоактивами ¹³

Перше наглядове розпорядження FCA щодо Paywiser Limited від 7 жовтня 2025 року є одним із найбільш аналітично значущих прикладів регуляторного правозастосування у платіжному секторі Сполученого Королівства за останні роки. Цей документ унікальний тим, що він одночасно охоплює одразу три автономні

¹³ <https://www.fca.org.uk/publication/supervisory-notices/first-supervisory-notice-paywiser-limited-2026.pdf>

підстави для регуляторного втручання, кожна з яких є самодостатньою: провадження діяльності криптовалютного обмінника без обов'язкової реєстрації відповідно до Положень про відмивання коштів (MLR 2017); системні й принципові недоліки у системах контролю AML/CFT; а також неодноразове та системне введення регулятора в оману шляхом надання недостовірних та неповних відповідей на запити FCA в рамках регуляторних вимог до інформації. Компанія Paywiser Limited (первісна назва Billion Key Limited) була ліцензована FCA як Авторизована установа електронних грошей (Authorised Electronic Money Institution) 7 жовтня 2020 року та отримала дозволи на надання платіжних послуг і випуск електронних грошей, включаючи послуги з розміщення/зняття готівки, здійснення платіжних транзакцій та емісію платіжних інструментів.

Факти та обставини справи, встановлені FCA в результаті виснажливого наглядового розслідування, що тривало від квітня 2024 по жовтень 2025 року, демонструють класичну схему прогресуючих операційних відхилень у поєднанні зі системним приховуванням від регулятора. У квітні 2024 року Управління звернуло увагу фірми на стурбованість у зв'язку з тим, що вона надавала платіжні послуги компаніям, які фігурували у Списку попереджень FCA та незаконно просували криптоактиви серед споживачів у Великій Британії. Під час цього контакту старший менеджер компанії письмово підтвердив FCA, що фірма прийняла рішення «вийти з криптосектору та з негайним ефектом призупинила всі транзакції з криптоактивами». Ця заява виявилася принципово недостовірною. Кримінальна логіка подій, яка відкрилася під час подальшого розслідування, свідчить: у той самий час, коли фірма декларувала регулятору свій «вихід» з крипторинку, вона фактично продовжувала активну операційну діяльність на ньому через корпоративний рахунок на Криптовалютній біржі А, відкритий ще у вересні 2021 року.

Масштаб криптовалютних операцій Paywiser, встановлений FCA за даними Криптовалютної біржі А, виявився приголомшливим на фоні попередніх заяв компанії. У період з листопада 2021 по 18 липня 2025 року через рахунок фірми на цій біржі було здійснено 3 347 транзакцій із криптоактивами; загальний обсяг внесків склав приблизно 267 мільйонів USDT; загальний обсяг виведень — приблизно 271 мільйон USDT. Показово, що 417 окремих надходжень перевищували позначку 100 000 USDT кожен, а 46 внесків перевищували 1 мільйон USDT. В одному випадку на рахунок одноразово надійшло понад 3 мільйони USDT. Транзакційна модель, яку ідентифікувала FCA, характерна для операцій зворотного обміну (exchange): криптоактиви надходили на рахунок, конвертувалися в інші криптоактиви і практично негайно переказувалися на сторонні криптогаманці, що притаманно для обмінних брокерських послуг, а не для «тестування» або вивчення криптосфери, як стверджував старший менеджер А.

Паралельно із розслідуванням операційних фактів FCA встановила другий критичний пласт порушень — фабрикацію документів. 29 липня 2025 року, тобто буквально через кілька годин після того, як FCA надіслала формальний запит на підтвердження природи криптовалютної діяльності, фірма надала регулятору PDF-файл протоколу засідання ради директорів нібито від 10 вересня 2021 року. Метадані цього файлу свідчили, що він був створений менш ніж за три години до його передачі в FCA — тоді як компанія стверджувала, що це «скановано з оригінального паперового примірника». Управління зафіксувало, що жодних ознак оригінального сканування у структурі PDF не містилося; файл мав структуру нативного PDF, створеного з цифрового джерела. Примітно, що одночасно з фірми було надано AML-політику за 2021 рік зі справжніми метаданими відповідного часового проміжку — що безпосередньо спростовувало твердження про «пошкодження жорсткого диска» та «неможливість відновлення» ранніх документів. Крім того, FCA зафіксувала другу потенційно сфабриковану аналогічним чином Групову Політику розподілу ресурсів, покликану слугувати ретроактивним обґрунтуванням того, що всі криптооперації здійснювалися виключно гонконгською структурою групи, а не самою Paywiser Limited у Великій Британії.

Щодо кваліфікації ситуації: FCA констатує, що Paywiser Limited здійснювала «обмін криптоактивів та організацію таких обмінів» у розумінні статті 14A MLR — тобто фактично функціонувала як постачальник послуг з обміну криптоактивів (cryptoasset exchange provider) — без обов'язкової реєстрації відповідно до статті 56(1)(f) MLR щонайменше з листопада 2021 по липень 2025 року. Аргумент компанії про те, що всі криптотранзакції здійснювалися гонконгською компанією групи, а не безпосередньо Paywiser Limited, FCA відхилила, ґрунтуючись на сукупності доказів: рахунок відкрито з використанням реєстраційних документів Paywiser Limited; під час онбордингу на криптобіржу фірма надала власну реєстрацію FCA як підтвердження легітимності; у документах онбордингу вказувалося, що «більшість криптоклієнтів будуть з UK/Європи»; Групова Політика розподілу ресурсів прямо передбачала, що крипто-гаманці відкриваються «від імені» Paywiser Limited.

Юридичні наслідки рішення FCA для фірми є жорсткими. Управління наклало дві групи вимог та окремих директив, усі з негайним ефектом і безстрокового характеру. Перша група — заборона на платіжну діяльність: без попередньої письмової згоди FCA фірма не має права ні реєструвати нових клієнтів, ні надавати будь-які платіжні послуги існуючим клієнтам. Друга група — зобов'язання з повідомлення: до 12:00 10 жовтня 2025 року фірма мала письмово повідомити всіх клієнтів, банківських партнерів та провайдерів платіжних послуг про введені вимоги, розмістити помітне оголошення на всіх своїх веб-сайтах та відображати таке ж повідомлення кожного разу при вході клієнта в особистий кабінет. Фірмі заборонено провадити будь-який бізнес з криптоактивами, для якого необхідна реєстрація за MLR. Крім того, FCA прийшла до висновку про відсутність у одноосібного акціонера/директора фірми якості «fit and proper» за критеріями FIT 2.1.3G, зокрема щодо відвертості та правдивості у відносинах з регулятором. Справа Paywiser ілюструє критичну вразливість групових корпоративних структур у секторі фінтех-платежів: спроба перекидати операційну відповідальність між юрисдикційними суб'єктами групи без відповідних регуляторних дозволів є стратегічно хибною і стає безпосередньою підставою для правозастосовного втручання.

Ваша думка важлива!

1. Як війна та фрагментація контролю над територіями впливають на здатність держави регулювати локальні наркоринки? Наскільки високим є ризик виникнення ситуації, де кримінальні угруповання стають де-факто регуляторами на певних територіях?
2. Яка імовірність існування в Україні аналогів “брокерських” структур, описаних у справі “Долларіно”, які потенційно можуть забезпечувати зв’язок між виробниками, організованими злочинними угрупованнями та європейськими дистриб’юторами, враховуючи історичну присутність криміналу та контрабандні канали?
3. Як банк може операційно верифікувати відповідність транзакції умовам ліцензії експорту матеріалів для ведення бойових дій, якщо умови ліцензій не є публічними, а сертифікат про незастосування реекспорту відображає лише декларований, а не фактичний маршрут вантажу?
4. Як установа може об’єктивно виміряти «ефективність» AI-моделі моніторингу, якщо фінансові злочини за своєю природою є прихованими і ефективність виявлення не може бути підтверджена даними про невиявлені злочини?

Контакуйте щодо цього документу з Міністерством фінансів України:

- Email: aml_bulletin@minfin.gov.ua
- Поштова адреса: Міністерство фінансів України, Україна, 04071, м. Київ, вул. Межигірська, 11
- Ідентифікація контакту: стосовно Методологічного Бюлетеня № МінФін-AML-2026-13

Бюлетень є аналітичною розробкою методологічної команди Департаменту антилегалізаційної політики Міністерства фінансів України, спрямованою на поширення кращих практик, дослідження новітніх типологій та глобальних регуляторних і правоохоронних тенденцій у сфері ПВК/ФТ/ФР. Видання призначене для підвищення інституційної спроможності всіх учасників AML системи України та сприяння ефективному управлінню ризиками ВК/ФТ/ФР з урахуванням міжнародних стандартів та актів права ЄС.

Щоб отримати доступ до інших Методологічних Бюлетенів – перейдіть за посиланням [\[офіційний веб-сайт Міністерства фінансів\]](#).